

Arbitražna pravila UNCITRAL-a

Blaži, Fabijan

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:453415>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet u Zagrebu
Katedra za međunarodno privatno pravo

Fabijan Blaži

ARBITRAŽNA PRAVILA UNCITRAL-A

Diplomski rad

Mentor diplomskog rada: prof. dr. sc. Davor Adrian Babić

Zagreb, srpanj 2024.

SADRŽAJ

1.	UVOD	1
2.	OSNOVNI POJMOVI- ARBITRAŽNO PRAVO, ARBITRAŽA, ARBITRAŽNI SUD I MEĐUNARODNA TRGOVAČKA ARBITRAŽA.....	2
	2.1. <i>Ad hoc</i> arbitraža.....	3
3.	KOMISIJA UJEDINJENIH NARODA ZA MEĐUNARODNO TRGOVAČKO PRAVO (UNITED NATIONS COMMISSION ON INTERNATIONAL TRADE LAW- UNCITRAL)	4
	3.1. Nastanak i razvoj UNCITRAL-ovih arbitražnih pravila.....	5
	3.2. Karakteristike i cjeline Arbitražnih pravila	8
4.	ODJELJAK I.- UVODNA PRAVILA	9
	4.1. Uvodna pravila	9
	4.2. Obavijest i računanje rokova.....	10
	4.3. Obavijest o arbitraži i odgovor na obavijest.....	12
	4.4. Zastupanje i savjetovanje	13
	4.5. Ovlaštenik za imenovanje	13
5.	ODJELJAK II.-SASTAV ARBITRAŽNOG SUDA.....	15
	5.1. Broj i imenovanje arbitara.....	15
	5.2. Izuzeće arbitra	16
	5.3. Zamjena arbitra i isključenje odgovornosti arbitra.....	18
6.	ODJELJAK III.-ARBITRAŽNI POSTUPAK.....	19
	6.1. Opće odredbe	19
	6.2. Mjesto i jezik arbitraže.....	20
	6.3. Tužba, odgovor na tužbu te njihove izmjene i dopune.....	21
	6.4. Prigovori nadležnosti	22
	6.5. Dokazi i saslušanja (raspravno ročište).....	22
	6.6. Vještaci i privremene mjere osiguranja.....	23
	6.7. Propuštanje stranaka i zaključenje rasprave.....	25
7.	ODJELJAK IV.- PRAVORIJEK.....	26
	7.1. Tumačenje i ispravak pravorijeka	27
	7.2. Dopunski pravorijek.....	27
	7.3. Nagodba i drugi načini okončanja postupka	28
	7.4. Mjerodavno pravo	28
	7.5. Troškovi postupka	29
8.	UNCITRAL-OVA UBRZANA ARBITRAŽNA PRAVILA.....	31
9.	PRIMJERI IZ PRAKSE	32
10.	ZAKLJUČAK	37
11.	LITERATURA	38

SAŽETAK

U ovome radu nastoji se prikazati arbitraža, to jest arbitražni postupak koji se provodi prema UNCITRAL-ovim arbitražnim pravilima, originalno osmišljenima za *ad hoc* arbitražu. Rad u uvodnom dijelu daje osvrt na pojmove vezane uz arbitražno pravo, Komisiju Ujedinjenih naroda za međunarodno trgovačko pravo (UNCITRAL) kao i nastanak njegovih arbitražnih pravila. Glavnina rada bavi se detaljnom analizom najnovije verzije UNCITRAL-ovih arbitražnih pravila u kojem se analiziraju najvažnije norme pravila prema odjeljcima, s osvrtom na relevantna teorijska razmatranja. Na kraju, ovaj rad se dotiče posebnih UNCITRAL-ovih Ubrzanih arbitražnih pravila te se daje prikaz prakse kroz dva arbitražna postupka provedena prema UNCITRAL-ovim pravilima.

Izjava o izvornosti

Ja, Fabijan Blaži pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor ovog diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio drugim izvorima od onih navedenih u radu.

Potpis studenta:

Fabijan Blaži

Datum:

1. srpanj 2024.

1. UVOD

Arbitraža kao alternativan način rješavanja sporova, predstavlja ključni mehanizam koji omogućava stranama da izbjegnju dugotrajne sudske procese i svoje sporove riješe pred nepristranim arbitražnim sudom. Posebno mjesto u razvoju i primjeni arbitražnih postupaka zauzima UNCITRAL (*UN Commission for International Trade Law*, hrv. Komisija Ujedinjenih naroda za međunarodno trgovačko pravo), čiji je glavni cilj unapređenje i harmonizacija pravila međunarodne trgovine. Ovaj rad analizira UNCITRAL-ova arbitražna pravila, njihov razvoj, strukturu i primjenu.

U prvom dijelu rad će razmatrati osnovne pojmove arbitražnog prava. Arbitraža se definira kao način rješavanja sporova u kojem stranke povjeravaju rješavanje svog spora jednom ili više arbitara umjesto državnim sudovima. Posebna pažnja posvećena je međunarodnoj trgovačkoj arbitraži koja je ključna za poslovne subjekte s međunarodnim djelovanjem. Nakon toga, slijedeći dio rada (dio 3.) biti će posvećen UNCITRAL-u, njegovoj povijesti, strukturi, načinu rada i nastanku UNCITRAL-ovih arbitražnih pravila. Osnovan 1966. godine, UNCITRAL radi na harmonizaciji i modernizaciji pravila koja reguliraju međunarodnu trgovinu uključujući i načine rješavanja sporova iz tog područja. Komisija, radne skupine i tajništvo tri su razine strukture koje omogućavaju sveobuhvatan pristup rješavanju problema. Prva verzija UNCITRAL-ovih arbitražnih pravila donesena je 1976. godine, a djelomično izmijenjena i nadopunjena je 2010., 2013. i 2021. godine kako bi bila usklađena s promjenama u međunarodnoj trgovini. Pravila su prihvaćena širom svijeta i koriste se prvenstveno za *ad hoc* arbitraže, za koje su originalno osmišljena, ali u novije vrijeme i u institucionalnim arbitražama. Središnji dio rada (dijelovi 4.-7.) baviti će se analizom norma UNCITRAL-ovih arbitražnih pravila, njihovim karakteristikama i teorijskim osvrtom na njih. Pravila su podijeljena na četiri glavne cjeline koje obuhvaćaju sve faze arbitražnog postupka: od uvodnih pravila, preko imenovanja arbitara, do provođenja arbitraže te zaključno donošenja pravorijeka. Ova struktura omogućava jasno definirane procedure koje su prilagodljive specifičnim potrebama stranaka. U posljednjem dijelu, rad će se fokusirati na UNCITRAL-ova Ubrzana arbitražna pravila uvedena najnovijom revizijom (dio 8.) te na praktičnu primjenu UNCITRAL-ovih pravila, uključujući analizu dva primjera (arbitraže) iz prakse (dio 9.). Ovdje valja naglasiti da su se pravila pokazala učinkovita u različitim pravnim sustavima, što dodatno potvrđuje njihovu univerzalnost i prilagodljivost. U posljednjem dijelu rada, u zaključku (dio 10.) sumirat će se ključni aspekti UNCITRAL-ovih arbitražnih pravila i istaknut će se njihova važnost za

međunarodnu trgovinu kao i njihova uloga u stvaranju predvidljivog i pravednog okvira za rješavanje međunarodnih trgovačkih sporova.

2. OSNOVNI POJMOVI- ARBITRAŽNO PRAVO, ARBITRAŽA, ARBITRAŽNI SUD I MEĐUNARODNA TRGOVAČKA ARBITRAŽA

U nastavku rad se osvrće na razjašnjavanje pojmova arbitražnog prava, arbitraže, arbitražnog suda, međunarodne trgovačke arbitraže te *ad hoc* arbitraže kao posebne vrste arbitraže. Razjašnjenje ovih pojmova važno je za daljnju analizu UNCITRAL-ovih pravila koja su specifično izrađena za *ad hoc* arbitraže.

Arbitražno pravo jest grana prava te ujedno i pravna disciplina koja uz pravna pravila kojima se uređuje pojam, predmet i metode arbitraže, proučava i izvore, vrste arbitraže, osnovna načela kao i osnivanje, ustroj i način rada arbitražnog suda. Uz navedeno bavi se i pravnim sredstvima protiv pravorijeka arbitražnih sudova, sudskom intervencijom u arbitražne postupke te priznanjem i ovrhom pravorijeka.¹

Arbitraža (engl. *arbitration*, franc. *arbitrage*, tal. *arbitrato*) kao jedan od alternativnih načina rješavanja sporova² označava rješavanje sporova u kojem treća nepristrana osoba od povjerenja stranaka, zvana arbitar temeljem svoje ovlasti koje dobiva od stranaka donosi odluku o njihovom sporu.³ Odluku o sporu, to jest pravorijek koji jedan ili više arbitara donesu, za stranke jest obvezujući što u načelu znači da pravorijek ima jednake učinke kao i sudska odluka (presuda). Iz toga proizlazi da je arbitraža poseban oblik suđenja izvan redovnih sudova, a arbitar, to jest arbitri koji o sporu odlučuju nazivaju se arbitražnim sudom.⁴

Arbitražni sud ili izabrani sud je nedržavno pravosudno tijelo koje svoje ovlaštenje crpi iz sporazuma stranaka (v. čl. 2. st. 1 toč. 3. Zakona o arbitraži).⁵ Sastavljeno je od jednog ili više izabranih sudaca (arbitara) kojima stranke dobrovoljno povjeravaju da donesu odluku o sporu (meritornu odluku- pravorijek), koja prema strankama ima učinak pravomoćne sudske

¹ Lasić, Mile, *Arbitražno pravo*, Mostar, 2013, str. 19.

² Opširnije: Alternativni načini rješavanja sporova (ADR- *alternative dispute resolution*) obuhvaćaju sve izvansudske načine rješavanja sporova kao i arbitražu, medijaciju i posredovanje.

³ Triva, Siniša; Uzelac, Alan, *Hrvatsko arbitražno pravo. Komentar zakona o arbitraži i drugi izvori hrvatskog arbitražnog prava*, Zagreb, 2007, str. XXIII.

⁴ *Ibid.*

⁵ Triva, Siniša; Dika, Mihajlo, *Gradansko parnično procesno pravo, VII. izmijenjeno i dopunjeno izdanje*, Zagreb, 2004, str. 851.

presude, osim ako su se stranke izričito sporazumjele da se pravorijek može pobijati pred arbitražnim sudom višeg stupnja (čl. 31. Zakona o arbitraži). Također pravorijek ima i potencijalno svojstvo ovršne isprave (kod kondemnatornih pravorijeka).⁶

Nadalje važan pojam koji valja razjasniti je međunarodna trgovačka arbitraža (engl. *International commercial arbitration*, njem. *Internationales Handelsschiedsverfahren*, franc. *arbitrage commercial international*) koja predstavlja arbitražu za rješavanje međunarodnih trgovačkih sporova.⁷ Moglo bi se reći da je to arbitraža u kojoj privatni nedržavni sudovi rješavaju sporove s međunarodnim obilježjem kojim stranke na temelju zakonskog ovlaštenja povjeravaju donošenje odluke osobama od svog povjerenja.⁸ Sporovi s međunarodnim obilježjem su sporovi u kojem barem jedna stranka, bilo fizička ili pravna osoba, ima prebivalište ili uobičajeno boravište u inozemstvu, to jest ako je riječ o pravnoj osobi, osnovana u skladu sa stranim pravom (čl. 2. st. 1. toč. 7. Zakona o arbitraži).⁹

2.1. *Ad hoc* arbitraža

Prema načinu organiziranja arbitraže razlikuju se dva temeljna oblika arbitraža, *ad hoc* arbitraža te institucionalna arbitraža.¹⁰ *Ad hoc* arbitraža (engl. *ad hoc arbitration*, njem. *Ad-hoc-Schiedsverfahren*, franc. *arbitrage ad hoc*) jest arbitraža koju, bez sudjelovanja neke arbitražne institucije, provodi arbitražni sud osnovan sporazumom, to jest ugovorom stranaka da odluči o točno određenom sporu.¹¹ Arbitražni sud osnovan za *ad hoc* arbitražu djeluje mimo bilo kakve arbitražne institucije koja bi organizirala, nadzirala i osigurala njegovo djelovanje.¹² O njegovom osnivanju i djelovanju brinu same stranke ili pak osobe kojima stranke to povjere te donošenjem odluke funkcija suda je ispunjena i on prestaje postojati.¹³ Za razliku od *ad hoc* arbitraže institucionalna arbitraža (engl. *institutional arbitration*, njem. *Institutionales Schiedsverfahren*, franc. *arbitrage institutinnel*) ili stalna arbitraža jest arbitraža koju provodi i nadzire institucija koja se bavi pružanjem arbitražnih usluga.¹⁴ Pravna osoba ili tijelo neke pravne osobe kojoj su stranke povjerile da odluči o njihovom sporu, brine o organizaciji suda,

⁶ *Ibid.*

⁷ Lasić, *op. cit.* (bilj. 1), str. 24.

⁸ Goldštajn, Aleksandar; Triva, Siniša, *Međunarodna trgovačka arbitraža*, Zagreb, 1987, str. 12.

⁹ Lasić, *op. cit.* (bilj. 1), str. 24.

¹⁰ Lasić, *op. cit.* (bilj. 1), str. 40.

¹¹ Triva; Dika, *op. cit.* (bilj. 5), str. 857.

¹² Lasić, *op. cit.* (bilj. 1), str. 22.

¹³ Triva; Dika, *op. cit.* (bilj. 5), str. 857.

¹⁴ *Ibid.*

o njegovom djelovanju te pruža pomoć i usluge drugih vrsta strankama u skladu s pravilima te institucije (čl. 2. st. 1. toč. 4. Zakona o arbitraži).¹⁵

Ad hoc arbitraža ima značajnu ulogu u velikim i složenim sporovima, gdje stranke zbog povjerljivosti, odnosno sumnje u mogućnost pune diskrecije o tijeku rasprave i donošenja odluke pred arbitražnim sudom institucije biraju arbitražu uspostavljenu za njihov točno određeni spor.¹⁶ Također *ad hoc* arbitraža našla je donošenjem Zakona o arbitraži i mjesto u rješavanju nacionalnih sporova jer je omogućeno ugovaranje *ad hoc* arbitraže i u sporovima bez međunarodnog obilježja, odnosno u sporovima gdje su obje stranke fizičke ili pravne osobe s prebivalištem ili boravištem u tuzemstvu, to jest osnovane po domaćem pravu, što do tada nije bilo moguće.¹⁷

Razvojem trgovine i potrebom za rješavanjem iz nje nastalih sporova prije svega međunarodnih trgovačkih, Generalna skupština Ujedinjenih naroda svom rezolucijom 2205/21 od 17.12.1966. godine osnovala UNCITRAL koji 28.4.1976. godine donosi i prihvaća Arbitražna pravila UNCITRAL-a (UNCITRAL Arbitration Rules),¹⁸ (dalje u tekstu: Arbitražna pravila).¹⁹ U nastavku rad se osvrće na povijest i nastanak UNCITRAL-a te njegovih Arbitražnih pravila čije se temeljne osobine razrađuju u ovom radu.

3. KOMISIJA UJEDINJENIH NARODA ZA MEĐUNARODNO TRGOVAČKO PRAVO (UNITED NATIONS COMMISSION ON INTERNATIONAL TRADE LAW- UNCITRAL)

Komisiju Ujedinjenih naroda za međunarodno trgovačko pravo, to jest UNCITRAL osnovan je sa ciljem da radi na postupnom usklađivanju kao i ujednačavanju prava međunarodne trgovine. Istraživanjem, pripremanjem i poticanjem na donošenju novih međunarodnih ugovora, model-zakona i jednoobraznih zakona taj se cilj nastoji postići. Prilikom samog osnivanja UNCITRAL-a, Generalna skupština Ujedinjenih naroda prepoznala je postojeće probleme i uvidjela da donošenje konvencija, pravila ili model-zakona mogu

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ Lasić, *loc. cit.*

¹⁷ Triva; Dika, *op. cit.* (bilj. 5), str. 857- 858.

¹⁸ UNCITRAL Arbitration Rules (with article 1, paragraph 4, as adopted in 2013 and article 1, paragraph 5, as adopted in 2021) dostupno na: https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/21-07996_expedited-arbitration-e-book.pdf, 12.travnja 2024.

¹⁹ Goldštajn; Triva, *op. cit.* (bilj. 8), str. 459.

smanjiti različitost i neujednačenost nacionalnih arbitražnih pravila, koja uzrokuju znatnu neizvjesnost u rješavanju sporova i u krajnjoj liniji otežavaju međunarodnu trgovinu.²⁰

UNCITRAL okuplja države članice Ujedinjenih naroda s različitim pravnim tradicijama i razinama ekonomskog razvoja. Početni sastav činilo je 29 država, ali je kasnije proširen na 36 (1973. godine) pa na 60 država (2004. godine). Cilj proširenja bio je potaknuti veću participaciju i doprinos država te potaknuti interes za rad UNCITRAL-a. Strukturiran je na način koji osigurava zastupljenost različitih geografskih regija i pravnih sustava, uključujući Afriku, Aziju, Europu te Latinsku Ameriku i Karibe. Članovi se biraju na šestogodišnje mandate, a polovici članova mandat ističe svake tri godine.²¹

Rad UNCITRAL-a je strukturiran na tri razine. Prva razina obuhvaća sam UNCITRAL, koji se obično naziva Komisija, i funkcionira kroz godišnju plenarnu sjednicu koja se održava ili u New York-u ili Beču. Druga razina obuhvaća međuvladine radne skupine koje uglavnom sudjeluju u razvoju tema programa rada UNCITRAL-a. Treća razina je tajništvo, koje pruža podršku Komisiji i njenim radnim skupinama u pripremi i vođenju njihovih aktivnosti.²²

U svom radu UNCITRAL donosi nekoliko različitih vrsta zakonodavnih tekstova: konvencije, model-zakone, zakonodavne vodiče i model-odredbe. Dosad donesene značajne konvencije su: Konvencija o priznavanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka (Newyorška konvencija iz 1958.) te Konvencija Ujedinjenih naroda o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe (1980.). Najznačajniji model-zakon je Model zakon UNCITRAL-a o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži (1985.) a zakonodavni vodič: UNCITRAL zakonodavni vodič o stečajnom pravu (2004.).²³

3.1. Nastanak i razvoj UNCITRAL-ovih arbitražnih pravila

Jedan od prvih značajnih rezultata UNCITRAL-a bila su upravo Arbitražna pravila, koja su 28.4.1976. na devetom zasjedanju u New York-u prihvaćena.²⁴ Razlog tome je to što je UNCITRAL od samog početka posvetio pažnju razvoju pravila za međunarodnu trgovačku

²⁰ *Ibid.*

²¹ A Guide to UNCITRAL. Basic facts about the United Nations Commission on International Trade Law. dostupno na: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/12-57491-guide-to-uncitral-e.pdf>, 12. travnja 2024., str. 2-3.

²² *Ibid.*, str. 5-6.

²³ *Ibid.*, str. 13-16.

²⁴ Goldštajn; Triva, *op. cit.* (bilj. 8), str. 459.

arbitražu te je uključio tu temu kao prioritetnu u program rada usvojen 1968. godine na svojoj prvoj sjednici.²⁵

Na svojoj drugoj sjednici 1969. godine UNCITRAL je imenovao Iona Nestora kao posebnog izvjestitelja i pozvao ga da istraži najvažnije probleme iz područja međunarodne trgovačke arbitraže. Izvješće Iona Nestora, predstavljeno na petoj sjednici UNCITRAL-a 1972. godine, preporučilo je razmatranje modela arbitražnih pravila.²⁶ Nakon toga, UNCITRAL je zatražio komentare svojih članica od kojih je većina podržala razmatranje modela pravila. U odgovoru na to, UNCITRAL je 1973. godine od glavnog tajnika zatražio pripremu nacrtu pravila za „*ad hoc* arbitražu u međunarodnoj trgovini“.²⁷ Ova verzija je podnesena na komentare Međunarodnom vijeću za trgovačku arbitražu te je nakon rasprava, 1974. godine, sastavljen preliminarni nacrt pravila, koji je ponovo distribuiran na komentare regionalnim ekonomskim komisijama Ujedinjenih naroda i arbitražnim centrima. Nakon revizije, 1976. godine UNCITRAL je usvojio pravila za međunarodnu arbitražu i preporučio njihovu upotrebu Općoj skupštini UN-a.²⁸ Skupština je na to i 15.12. iste godine na 31. zasjedanju usvojila posebnu rezoluciju kojom se preporuča korištenje tih pravila kod rješavanja međunarodnih trgovačkih sporova.²⁹

Arbitražna pravila nakon njihova donošenja, bila su dobro prihvaćena te je njihov potencijal primijećen širom svijeta. Iako su bila namijenjena upravo *ad hoc* arbitražama, brojne institucionalne arbitraže prihvatile su odredbe pravila ili ih uz određene promijene preuzele u vlastite pravilnike.³⁰

Usprkos tome Arbitražna pravila doživjela su nekoliko revizija i dopuna. Naglašavajući gore spomenutu uspješnost pravila i ističući važnost *ad hoc* arbitraže kao metode rješavanja sporova do kojih dolazi u međunarodnim poslovnim odnosima, 2010. godine zbog potrebe prilagođavanja praksi u međunarodnoj trgovini koja se u 30. godina izmijenila, postojeća Arbitražna pravila pročišćena su i uvedeno je nekoliko novina. Arbitražna pravila UNCITRAL-a 2010.³¹ Opća skupština Ujedinjenih naroda usvojila je rezolucijom na 57. plenarnoj sjednici od 6.12.2010. godine. U usporedbi s pravilima iz 1976. novine su se odnosile na probleme oko arbitraže s većim brojem stranaka kao i probleme s višestrukim ugovorima,

²⁵ Dietz, John P, Introduction: Development of the UNCITRAL Arbitration Rules, *American Journal of Comparative Law*, vol. 27, br. 2-3, 1979, str. 449.

²⁶ *Ibid.*, str. 449.

²⁷ *Ibid.*, str. 449-450.

²⁸ *Ibid.*, str. 450-451.

²⁹ Goldštajn; Triva, *loc. cit.*

³⁰ *Ibid.*, str. 459- 460.

³¹ Lasić, *op. cit.* (bilj. 1), str. 31-32.

precizno određenje privremenih mjera, ovlaštenje na imenovanje arbitra, izuzeće od odgovornosti te su dani primjeri kako bi arbitražna klauzula trebala izgledati.³² Također radna skupina naglasila je da su Arbitražna pravila prvobitno namijenjena za široku primjenu te su stoga napisana na općenit način. Radna skupina podsjetila je da su izbrisali izraz "ad hoc" iz naslova pravila kako bi se naglasila njihova univerzalna primjenjivost.³³ Isto tako, primijetili su da se ta pravila koriste u različitim vrstama arbitražnih sporova (u barem četiri vrste arbitraža: sporovi između privatnih i komercijalnih stranaka bez arbitražnih institucija, sporovi između investitora i država, sporovi između država te komercijalni sporovi koji se administriraju arbitražnim institucijama), te podržali su pristup koji se fokusira na zajedničke elemente svih vrsta arbitraže, umjesto na specifične situacije. Također je istaknula da je važno zadržati fleksibilnost pravila kako bi se prilagodila različitim okolnostima i sporovima.³⁴

Slijedeći su puta Arbitražna pravila podvrgnuta promijeni 16.12.2013. godine kada je Opća skupština pozivajući se na svoje rezolucije 31/98 od 15. prosinca 1976. i 65/22 od 6. prosinca 2010., u kojima je: „preporučila upotrebu Arbitražnih pravila Komisije Ujedinjenih naroda za međunarodno trgovačko pravo... Imajući na umu da se Arbitražna pravila široko koriste za rješavanje sporova temeljenih na ugovorima investitora i država... Prepoznajući potrebu za odredbama o transparentnosti u rješavanju takvih sporova temeljenih na ugovorima investitora i država kako bi se uzeli u obzir javni interesi koji su uključeni u takve arbitraže“³⁵ donijela nova Arbitražna pravila kao što su revidirana 2010. godine, s novim člankom 1, stavkom 4. te posebnim odjeljkom „UNCITRAL Pravila o transparentnosti u arbitraži između investitora i države temeljenoj na ugovoru“.³⁶

Posljednju izmjenu, to jest dopunu Arbitražna pravila doživjela su 9.7.2021. godine kada je UNCITRAL dodao novi stavak 5. prvog članka te kada je usvojio „UNCITRAL-ova Ubrzana arbitražna pravila“ koja su stupila na snagu dana 19.9.2021. godine. UNCITRAL je također objavio „Nacrt obrazloženja Ubrzanih pravila“ koji sadrži korisne komentare o primjeni i tumačenju Ubrzanih pravila. O Ubrzanim pravila više će biti riječ u 8. odjeljku rada.

³² *Ibid.*, str. 32.

³³ Montineri, Corinne, The UNCITRAL arbitration rules and their use in ad hoc arbitration., u Cordero-Mosse, Giuditta, (ur.), *Commercial Arbitration: Different Forms and their Features*, 2009, Cambridge University Press, 2013, str. 92.

³⁴ *Ibid.*

³⁵ UNCITRAL Arbitration Rules (with new article 1, paragraph 4, as adopted in 2013.) dostupno na: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/uncitral-arbitration-rules-2013-e.pdf>, 13. travnja 2024.

³⁶ Opširnije o UNCITRAL-ovim Pravilima o transparentnosti u arbitraži između investitora i države temeljenoj na ugovoru: Shirlow, Esme', *Dawn of a new era? The UNCITRAL Rules and UN Convention on Transparency in Treaty-Based Investor-State Arbitration*, Oxford University Press, 2016.

3.2. Karakteristike i cjeline Arbitražnih pravila

Prilikom izrade Arbitražnih pravila u obzir su uzete brojne konvencije, prije svega Newyorška konvencija iz 1958. godine o priznavanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka, Europska konvencija o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži iz 1961. godine, Washingtonska konvencija iz 1965. godine o rješavanju ulagačkih sporova između država i državljana drugih država, kao i Strasbourška konvencija koja pruža jedinstveni zakon o arbitraži iz 1966. godine te Moskovska konvencija iz 1972. o rješavanju sporova putem arbitraže koji proizlaze iz ekonomske, znanstvene i tehničke suradnje.³⁷ Osim toga, uzeta su u obzir i postojeća pravila arbitraže, s posebnom pažnjom na ECE i ECAFE Pravila te ICC Pravila i druga relevantna pravila.³⁸ Arbitražna pravila rezultat su iskustva obuhvaćenog gore navedenim konvencijama i drugim pravilima arbitraže te su globalno primjenjiva jer su izrađena s ciljem da se diljem svijeta upotrebljavaju kako u kapitalističkim tako i u socijalističkim sustavima, u razvijenim kao i u zemljama u razvoju te u *civil law* i *common law* pravnim sustavima.³⁹

UNCITRAL-ova arbitražna pravila su podijeljena na četiri dijela od kojih svaki odgovara ključnim fazama arbitražnih postupaka. Prvi dio, nazvan „Uvodna pravila“, obuhvaća članke 1.-6 koji uređuju opseg primjene Arbitražnih pravila, izračun rokova, sadržaj obavijesti o arbitraži i odgovor na obavijest o arbitraži te određivanje i imenovanje ovlaštenika za imenovanje.⁴⁰ Članka 6. predviđa korištenje ovlaštenika za imenovanje u određenim slučajevima, kako bi se osigurao neprekinuti tijek arbitražnog postupka.⁴¹

Drugi dio, „Sastav arbitražnog suda“, obuhvaća članke 7-16. Tim člancima su regulirani, broj arbitara, postupak imenovanja, izuzeća i zamjene arbitara te njihovo isključenje odgovornosti.⁴²

Treći dio, „Arbitražni postupak“, obuhvaća članke 17-32 te je posvećen vođenju arbitražnog postupka i priznaje važnost stručnosti arbitara kao prednost arbitraže. Arbitrima se daje široka fleksibilnost u vođenju postupka, podložno određenim ograničenjima navedenim u Arbitražnim pravilima.⁴³ Pravila zahtijevaju razmjenu najmanje dva pismena: tužba i odgovor na tužbu, te mogućnost dodatnih pismenih izjava ili dostave isprava prema potrebi. Saslušanja

³⁷ Sanders, Pieter, Commentary On Uncitral Arbitration Rules, *ICCA Yearbook Commercial Arbitration*, vol. 2, 1977, str. 1.

³⁸ *Ibid.*

³⁹ *Ibid.*, str. 1-2.

⁴⁰ UNCITRAL Arbitration Rules, str. III.

⁴¹ Sanders, *op. cit.* (bilj. 37), str. 3.

⁴² UNCITRAL Arbitration Rules, str. III.

⁴³ Sanders, *op. cit.* (bilj. 37), str. 3.

su detaljno regulirana kako bi se smanjila iznenađenja stranaka i ubrzalo rješavanje spora.⁴⁴ Ostale odredbe uključuju određivanje mjesta arbitraže, jezik postupka, postupanje s prigovorima o nadležnosti, privremene mjere, imenovanje vještaka i posljedice neispunjavanja obveza stranaka. Treći dio završava odredbom koja se odnosi na odustajanje od prava na prigovor.⁴⁵

Četvrti dio, „Pravorijek“, obuhvaća članke 33.-43. i uređuje odluku suda o predmetu spora te troškove arbitraže.⁴⁶

Arbitražna pravila sastavljena su kao jednostavan set pravila postupka prilagođenih okolnostima različitih vrsta sporova. Osnovni princip je da stranke i arbitražni sud odlučuju o postupku unutar okvira pravila.⁴⁷ U nastavku rada objasniti će pojedine važnije odredbe Arbitražnih pravila, te će se dati dublji prikaz, razrada i analiza pojedinačnih članaka.

4. ODJELJAK I.- UVODNA PRAVILA

4.1. Uvodna pravila

Članak 1. Arbitražnih pravila govori o opsegu primijene. Stavkom 1. definirano je da stranke koje odluče svoje sporove, koji su proizašli bilo iz ugovornih ili izvanugovornih odnosa riješiti prema UNCITRAL-ovim arbitražnim pravilima. Takvi će sporovi biti riješeni u skladu s ovim pravilima, osim ako se stranke ne dogovore o izmjenama.⁴⁸ U starijim verzijama pravila nužan uvjet bilo je pismeni sporazum o primijeni pravila. Pisanje je bilo potrebno kako bi se izbjegla neizvjesnost jesu li stranke bile suglasne s primjenjivošću Arbitražni pravila. U većini zemalja nacionalni zakoni o arbitraži sadrže zahtjev da bi sporazum o arbitraži bio izvršivi, mora biti u pisanom obliku, no nacionalni zakon određuju je li u određenom slučaju ispunjen zahtjev pisanja ili nije. Općenito se daje široka interpretacija, tako da se sporazumi o podnošenju sporova arbitraži lakše podržavaju i provode.⁴⁹ Hrvatski Zakon o arbitraži jednako kao i Ženevska konvencija iz 1961. te Newyorška konvencija iz 1958. široko definiraju uvjet pisanog oblika na primjer „arbitražna klauzula unesena u ugovor ili kompromis... ili su sadržani u razmijenjenim pismima ili brzojavima“,⁵⁰ ili „smatra se da je ugovor o arbitraži u pisanom

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ UNCITRAL Arbitration Rules., str. III - IV.

⁴⁶ UNCITRAL Arbitration Rules., str. IV.

⁴⁷ Montineri, *op. cit.* (bilj. 33), str. 93.

⁴⁸ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 1 st. 1.

⁴⁹ Sanders, *op. cit.* (bilj. 37), str. 4.

⁵⁰ Konvencija o priznanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka (Newyorška konvencija iz 1958.) dostupno na: <https://www.hgk.hr/documents/newyorskakonvencijaiz1958395772707d266af-15c765b4311f89.pdf>, 27. travnja 2024. čl. 2. st. 2.

obliku zaključen: ako je jedna strana uputila drugoj... pisanu ponudu za zaključenje ugovora ...što se prema običajima u prometu može smatrati prihvatom ponude“.⁵¹ Takva tumačenja primjenjiva su i na Arbitražna pravila zbog čega radna grupa u novijim verzijama odlučila izbrisati referencu na zahtjev pisanja iz razloga, što bi pitanje forme trebalo biti predmet regulacije primjenjivog prava.⁵²

Stavak 2. prvog članka radi distinkciju oko vremenske primijene pravila te prema njemu stranke koje zaključe sporazum nakon 15.8.2010. godine smatrat će se da su arbitražni postupak uputile na rješavanje prema pravilima koja su na snazi na dan početka arbitraže, osim ako stranke nisu dogovorile primjenu točno određene verzije pravila. Ta pretpostavka neće vrijediti ako je arbitražni sporazum zaključen prihvaćanjem ponude koja je dana prije 15.8.2010 godine.⁵³

O odnosu Arbitražnih pravila i mjerodavnog prava za arbitražu kojeg se stranke ne mogu odreći govori stavak 3. prvog članka. Naime prema njemu Arbitražna pravila se primjenjuju u arbitraži, no ako je bilo koja odredba suprotna mjerodavnom pravu kojeg se stranke ne mogu odreći, primjenjivat će se odredbe mjerodavnog prava.⁵⁴ Ovo opće pravilo izraženo je prije svega radi izbjegavanja nesporazuma kad nešto nije izričito navedeno u samim pravilima. Sukob između Arbitražnih pravila i prisilnih zakonskih propisa u praksi će biti rijedak i specifičan, primjerice u slučajevima izuzeća arbitara ili kada stranke dogovore da arbitri ne moraju obrazlagati svoju odluku.⁵⁵

Stavak 4. i 5. upućuju na primjenu Pravila o transparentnosti te na Ubrzana arbitražna pravila, koja se nalaze u dodacima Arbitražnih pravila.⁵⁶ Valja naglasiti da i prvi članak Arbitražnih pravila upućuje na primjer arbitražne klauzule koji se nalazi u aneksu pravila.⁵⁷

4.2. Obavijest i računanje rokova

Članak 2. Arbitražnih pravila obuhvaća obavijesti i računanje rokova. Prema prvom stavku obavijest koja uključuje i notifikacije, komunikaciju ili pak priopćenja može se dostaviti bilo kojim sredstvom priopćavanja koja omogućuje trajni zapis o njemu.⁵⁸ Ako je adresa

⁵¹ Zakon o arbitraži (*Narodne novine* 88/01) čl. 6. st. 3.

⁵² Montineri, *op. cit.* (bilj. 33), str. 94.

⁵³ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 1 st. 2.

⁵⁴ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 1 st. 3.

⁵⁵ Sanders, *op. cit.* (bilj. 37), str. 4-5.

⁵⁶ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 1 st. 4-5.

⁵⁷ Vidi: Arbitražna klauzula iz aneksa: „*Svaki spor, sporno pitanje ili zahtjev koji proistječe iz ovog ugovora ili se odnosi na ovaj ugovor, ili na povredu, pristanak ili nevaljanost ugovora, rješava se arbitražom u skladu s Arbitražnim pravilima UNCITRAL-a koja su sada na snazi*“.

⁵⁸ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 2 st. 1.

određena voljom stranke ili arbitražnog suda u tu svrhu, svaka će se obavijest dostavljati stranci na naznačenu adresu, te se tako dostavljena obavijest smatra primljenom. Nadalje putem elektroničkih sredstava poput faksmila ili elektroničke pošte može se izvršiti samo na adresu koja je tako određena ili ovlaštena.⁵⁹

Ako odredba o određenju adrese ne postoji, obavijest se smatra primljenom ako je fizički dostavljena primatelju ili ako je dostavljena na mjesto poslovanja, stalnog boravišta ili pak poštansku adresu primatelja.⁶⁰ U slučaju nemogućnosti dostave obavijesti i nakon razumnih pokušaja, prema gore navedenim pravilima obavijest se smatra primljenom ako je poslana na posljednje poznato mjesto poslovanja, stalnog boravišta ili poštansku adresu primatelja preporučenim pismom ili drugim sredstvom koje pruža zapis o dostavi ili pokušaju dostave.⁶¹

Što se tiče trenutka primanja, obavijest se smatra primljenom na dan kada je dostavljena sukladno stavcima 2., 3. ili 4., ili kada je pokušana dostava sukladno stavku 4., dok se obavijest dostavljena elektroničkim sredstvima smatra primljenom na dan kada je poslana, izuzev obavijest o arbitraži koja se tako prenosi. Ona se smatra primljenom na dan kada stigne na elektroničku adresu primatelja.⁶²

Stavak 6. govori o izračunavanju roka, koji prema Arbitražnim pravilima počinje teći sljedećeg dana nakon što je obavijest primljena. U situaciji da je posljednji dan takvog razdoblja službeni praznik ili neradni dan u mjestu stalnog boravišta ili mjestu poslovanja primatelja, rok se produljuje do prvog radnog dana koji nakon njega slijedi. Službeni praznici ili neradni dani koji se dogode tijekom trajanja vremenskog roka uključeni su u izračun vremenskog roka.⁶³

Važnost pravila o dostavljanju i računanju rokova jednako kao i u sudskom postupku nalazimo u tome što ona osiguravaju najveći mogući stupanj ostvarenja načela saslušanja stranaka. Cilj je izbjegavanje opasnosti od neispravne dostave koja može rezultirati nejednakom položaju stranaka i povredi načela saslušanja stranaka koja u konačnici dovodi do poništavanja arbitražnog pravorijeka.⁶⁴

⁵⁹ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 2 st. 2.

⁶⁰ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 2 st. 3.

⁶¹ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 2 st. 4.

⁶² UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 2 st. 5.

⁶³ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 2 st. 6.

⁶⁴ Goldštajn; Triva, *op. cit.* (bilj. 8), str. 462.

4.3. Obavijest o arbitraži i odgovor na obavijest

Arbitražni postupak započinje komunikacijom tužitelja i tuženika. Slanjem obavijest o arbitraži tuženiku, tužitelj ga obavještava da je pokrenuti arbitražni postupak,⁶⁵ odnosno smatra se da je arbitražni postupak započeo na dan kad je tuženik primio obavijest o arbitraži.⁶⁶

Obavijest o arbitraži mora sadržavati osnovne informacije iz članka 3. stavka 3. Osnovne informacije su: 1. zahtjev da se spor iznese na arbitražu; 2. imena i kontaktne podatke stranaka; 3. naznaku arbitražnog sporazuma na koji se poziva; 4. naznaku ugovora ili drugog pravnog instrumenta iz kojeg proizlazi spor ili u odnosu na koji proizlazi spor ili, u nedostatku takvog ugovora ili instrumenta kratki opis relevantnog odnosa. Nadalje obavijest mora sadržavati; 5. kratak opis zahtjeva i naznaku uključenog iznosa, ako postoji; 6. zahtjev koji se ističe; te 7. prijedlog o broju arbitara, jeziku i mjestu arbitraže, ako se stranke prethodno nisu dogovorile o tome.⁶⁷ Dodatne informacije koje obavijest može sadržavati su: prijedlog za imenovanje ovlaštenika za imenovanje navedenog u članku 6. stavak 1; prijedlog za imenovanje pojedinačnog arbitra navedenog u članku 8. stavak 1. te obavijest o imenovanju arbitra navedenog u članku 9. ili 10.⁶⁸

Putem elemenata koji moraju biti uključeni u obavijest o arbitraži, tuženik je obaviješten o tome da tužitelj iznosi određene zahtjeve protiv njega, kao i o općoj prirodi zahtjeva i traženom rješenju od strane podnositelja zahtjeva.⁶⁹ Obavijest o arbitraži treba samo otkriti opću prirodu zahtjeva, naznačiti uključeni iznos, uputiti na arbitražnu klauzulu ili poseban sporazum te tražiti rješenje.⁷⁰ Također, tužitelj može priložiti svu dokumentaciju koju smatra relevantnom ili uputiti na isprave ili druge dokaze koje namjerava predložiti.⁷¹

Treba napomenuti da članak 3. stavak 5. navodi da *"konstituiranje arbitražnog suda neće biti otežano nikakvim sporom u vezi s nepriopćenjem odgovora na obavijest o arbitraži, ili nepotpunim ili kašnjenjem odgovora na obavijest o arbitraži, što će konačno riješiti arbitražni sud."*⁷² Jednaka odredba navedena u članku 4. stavku 3. vrijedi za odgovor na obavijest o arbitraži.⁷³

Prema sljedećem članku 4. odgovor na obavijest o arbitraži mora uslijediti u roku od 30. dana od primitka obavijesti. Tuženik će tužitelju poslati odgovor na obavijest o arbitraži,

⁶⁵ Sanders, *op. cit.* (bilj. 37), str. 7.

⁶⁶ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 3 st. 2.

⁶⁷ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 3 st. 3.

⁶⁸ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 3 st. 4.

⁶⁹ Sanders, *op. cit.* (bilj. 37), str. 6.

⁷⁰ *Ibid.*

⁷¹ *Ibid.*

⁷² UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 3 st. 5.

⁷³ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 4 st. 3.

koji mora uključivati: ime i kontaktne podatke tuženika te odgovor na informacije navedene u obavijesti o arbitraži, sukladno članku 3. stavku 3. točkama (c) do (g).⁷⁴ Jednako kao i obavijest, odgovor može uključivati: 1. bilo kakav prigovor da arbitražni sud koji se sastavlja prema ovim pravilima nema nadležnost; 2. prijedlog za imenovanje ovlaštenika za imenovanje; 3. prijedlog za imenovanje pojedinačnog arbitra; 4. obavijest o imenovanju arbitra navedenog u članku 9. ili 10. Također može sadržavati i 5. kratak opis protutužbi ili zahtjeva u svrhu prijeboja, ako postoji, uključujući gdje je relevantno, naznaku iznosa uključenih i traženih ispravaka ili lijekova te pod 6. obavijest o arbitraži sukladno članku 3. u slučaju da tuženik u odgovoru formulira drugačiji zahtjev od tužitelja.⁷⁵

4.4. Zastupanje i savjetovanje

Prema članku 5. svaka stranka ima pravo odabrati osobe koje će je zastupati ili joj pružati pomoć. Imena i adrese tih osoba moraju biti dostavljene svim strankama i arbitražnom sudu. Pri komunikaciji je potrebno navesti jesu li te osobe imenovane za zastupanje ili pomoć. Ako osoba djeluje kao zastupnik stranke, arbitražni sud može, prema vlastitoj odluci ili na zahtjev bilo koje stranke, zatražiti dokaz o ovlasti te osobe (punomoć), u obliku koji odredi arbitražni sud.⁷⁶

4.5. Ovlaštenik za imenovanje

Prije prikaza postojećih normi članka 6. Arbitražnih pravila o ovlašteniku za imenovanje (engl. *appointing authority*), valja naglasiti da je ovlaštenik za imenovanje razlikovan karakteristika prvih pravila iz 1976. godine. Ovlaštenik za imenovanje može biti osoba ili pak arbitražna institucija koja pruža određene usluge, radi podrške i lakšeg provođenja arbitražnog postupka.⁷⁷ Prema Arbitražnim pravilima iz 1976. godine, ovlaštenik za imenovanje može biti pozvan, da imenuje članove arbitražnog suda (članci 6. i 7.) i da odluči o izuzeću arbitra (članak 12.). Prema člancima 39. i 41. ovlaštenik je također mogao pomoći strankama u određivanju naknada arbitrima i pomoći arbitražnom sudu u određivanju depozita za troškove.⁷⁸ Norme iz 1976. godine uključivale su postupak prema kojem, u slučajevima kada se stranke

⁷⁴ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 4 st. 1.

⁷⁵ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 4 st. 2.

⁷⁶ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 5.

⁷⁷ Montineri, *op. cit.* (bilj. 33), str. 96.

⁷⁸ *Ibid.*

nisu mogle složiti oko ovlaštenika, Tajnik Stalnog arbitražnog suda u Haagu (PCA) bi, ako to zatraži stranka, imenovao ovlaštenika.⁷⁹

Arbitražna pravila iz 2010. godine, zadržavaju postojeće ovlasti ovlaštenika te u određenim područjima i proširuju.⁸⁰ Osim postojećih ovlasti koje su definirane u starijoj verziji, pravilima iz 2010. godine, ovlaštenik može, u određenim situacijama: donijeti odluku da se slučaj povjeri jednom arbitru i imenovati takvog arbitra; sastaviti arbitražni sud, uključujući poništenje prethodnih imenovanja i imenovanje ili ponovno imenovanje svakog člana suda. Može odrediti predsjedavajućeg arbitra; oduzeti stranci pravo na imenovanje zamjenskog arbitra i umjesto toga imenovati zamjenskog arbitra, ili dopustiti skraćenom sudu da nastavi s arbitražom i donese bilo koju odluku ili pravorijek.⁸¹ Također, ovlaštenik može pregledati i prilagoditi prijedlog arbitražnog suda u vezi s njegovim naknadama i troškovima, te pregledati i prilagoditi odluku o njegovim naknadama i troškovima.⁸²

Prema članku 6. stavku 1. stranke u situaciji da se već nisu dogovorile oko izbora ovlaštenika za imenovanje, stranka može u bilo kojem trenutku predložiti ime ili imena jedne ili više institucija ili osoba, uključujući Tajništvo Stalnog arbitražnog suda u Haagu (PCA), od kojih bi jedan služio kao ovlaštenik.⁸³ Ako unutar 30 dana od primitka prijedloga sukladno 1. stavku od strane svih ostalih stranaka nije postignut dogovor o izboru ovlaštenika za imenovanje, bilo koja od stranaka može zatražiti od Tajništva PCA da imenuje ovlaštenika.⁸⁴

Zamjenskog arbitra može odrediti Tajništvo PCA kada ovlaštenik odbije djelovati ili ako ne imenuje arbitra u roku od 30 dana nakon što je zaprimio zahtjev stranke za to. Također ako ne odluči o prigovoru na arbitra u razumnom roku nakon što je zaprimio zahtjev stranke za to.⁸⁵

Što se tiče ovlasti u obavljanju poslova stavak 5. predviđa da ovlaštenik za imenovanje i Tajništvo PCA mogu zahtijevati od bilo koje stranke i arbitara informacije koje smatraju potrebnima. Nadalje moraju strankama i u određenim situacijama i arbitrima pružiti priliku da iznesu svoje stavove na način koji smatraju prikladnim.⁸⁶

Prema stavcima 6. i 7. kada se zatraži imenovanje arbitra od strane ovlaštenika prema člancima 8., 9., 10. ili 14., stranka koja podnosi zahtjev treba poslati ovlašteniku kopije

⁷⁹ *Ibid.*, str. 96- 97.

⁸⁰ Gimmer, Sarah, The Expanded Role of the Appointing Authority under the UNCITRAL Arbitration Rules 2010., *Journal of International Arbitration*. vol. 28, br. 5, 2011, str. 502.

⁸¹ *Ibid.*, str. 503.

⁸² *Ibid.*

⁸³ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 6. st. 1.

⁸⁴ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 6. st. 2.

⁸⁵ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 6. st. 4.

⁸⁶ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 6. st. 5.

obavijesti o arbitraži i bilo kakav odgovor na istu, ako postoji. U obzir će se uzeti relevantne okolnosti za imenovanje neovisnog i nepristranog arbitra, te će razmotriti korisnost imenovanja arbitra drugog državljanstva u odnosu na državljanstvo stranaka.⁸⁷

Zaključno o ovlašteniku za imenovanje valja reći da stranke neovisno je li on arbitražna institucija ili treća osoba, tijekom njihove *ad hoc* arbitraže strankama pruža pomoć koja može biti ključna za uspješno provođenje postupka.⁸⁸

5. ODJELJAK II.-SASTAV ARBITRAŽNOG SUDA

Broj arbitara, postupak njihovog imenovanja, njihovo izuzeća i zamjena te isključenje njihove odgovornosti regulirani su člancima 7.-16. drugog odjeljka, koji će se u nastavku analizirati.

5.1. Broj i imenovanje arbitara

Kao jedna od prednosti arbitraže u odnosu na redovne sudove, u arbitražnim postupcima stranke imaju mogućnost same odlučiti o osobama koje donose odluku, to jest pravorijek o njihovom sporu. Izbor, odluka o imenovanju te imenovanje arbitra koji će odlučivati o sporu stranaka predstavlja važnu osobinu arbitraže. Prema Arbitražnim pravilima, ako stranke prethodno nisu postigle sporazum o broju arbitara te ako nisu u roku od 30 dana od kada je tuženik primio obavijesti o arbitraži dogovorile da će biti samo jedan arbitar, imenovat će se tri arbitra.⁸⁹ Iz ove norme koju propisuju Arbitražna pravila u vezi broja arbitra vidljiva je s jedne strane sloboda koja je dana strankama prilikom izbora broja arbitra te supsidijarnost primjene suda sastavljenog od tri arbitra ako nije određen sudac pojedinac (jedan arbitar).

U praksi se arbitražni sud najčešće sastoji od arbitra pojedinca ili arbitražnog suda od tri arbitra, što Arbitražna pravila i u prethodno navedenoj normi koja to propisuje, približava najnovijem razvoju drugih arbitražnih pravila u svijetu.⁹⁰ Nadalje prema 2. stavku 7. članka, prethodno u radu opisani ovlaštenik za imenovanje može, na zahtjev stranke, imenovati jednog arbitra prema postupku predviđenom u članku 8. stavku 2, ako utvrdi da je s obzirom na okolnosti slučaja, to prikladno jer nijedna druga stranka nije odgovorila na prijedlog stranke da se imenuje jedan arbitra u roku od 30 dana, a stranka ili stranke koje su zainteresirane nisu

⁸⁷ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 6. st. 6-7.

⁸⁸ Montineri, *op. cit.* (bilj. 33), str. 97.

⁸⁹ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 7. st. 1.

⁹⁰ Lionnet, Klaus, Die UNCITRAL-Schiedsgerichtsordnung aus der Sicht der Parteien, *BB-Beilage* vol. 27, br. 17, 1993, str. 2.

imenovale drugog arbitra u skladu s člankom 9. ili 10.⁹¹ Taj postupak imenovanja iz 8. članka predviđa da se arbitara što je prije moguće imenuje te da pri imenovanju ovlaštenik koristiti određeni postupak, to jest točno predviđenu proceduru⁹², osim ako se stranke ne sporazumiju da se postupak ne koristi ili ako ovlaštenik po vlastitom nahođenju utvrdi da upotreba postupka nije primjerena za konkretni slučaj.⁹³

U slučaju da su stranke odlučile imenovati arbitražni sud od tri arbitra, svaka stranka će imenovati jednog arbitra. Ta dva imenovana arbitra odabrat će trećeg arbitra koji će ujedno biti predsjednik vijeća.⁹⁴ Ako unutar 30 dana nakon primitka obavijesti stranke o imenovanju arbitra, druga stranka nije obavijestila prvu stranku o imenovanju svog arbitra, prva stranka može zatražiti od nadležnog ovlaštenika da imenuje drugog arbitra.⁹⁵ Također ako u istom roku nakon imenovanja drugog arbitra, dva imenovana arbitra nisu postigla suglasnost o odabiru predsjedavajućeg arbitra, predsjedavajući arbitar će se imenovati od strane nadležnog ovlaštenika na isti način kao što bi jedan arbitar bio imenovan prema članku 8. (postupak opisan u bilješci 92.).⁹⁶

Zaključno o imenovanju arbitra treba naglasiti da članak 10. propisuje postupak imenovanja arbitara u određenim slučajevima. Ako se imenuju tri arbitra, višestruke stranke zajedno imenuju samo jednog arbitra, osim ako se nisu dogovorile drugačije. Također ako stranke odluče o broju arbitara koji nije jedan ili tri, imenovanje se vrši prema njihovom dogovoru te ako ne uspije konstituiranje suda, nadležni ovlaštenik može ga konstituirati na zahtjev stranke, može opozvati i već napravljena imenovanja i ponovno imenovati arbitre te odrediti jednog od njih kao predsjedavajućeg.⁹⁷

5.2. Izuzeće arbitra

U *ad hoc* arbitražnim postupcima uključujući i Arbitražna pravila koja ovaj rad analizira, stranke moraju, ako nije drugačije ugovoreno, imenovati sve arbitre osim

⁹¹ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 7. st. 2.

⁹² Opširnije o predviđenom postupku: a) Ovlaštenik za imenovanje će svakoj stranci dostaviti identičan popis koji sadrži najmanje tri imena; (b) U roku od 15 dana nakon primitka tog popisa, svaka stranka može vratiti popis ovlašteniku za imenovanje nakon što izbriše ime ili imena na koja prigovara i označi preostala imena na popisu prema svojim preferencijama; (c) Nakon isteka roka od 15 dana, ovlaštenik za imenovanje će imenovati jednog arbitra između imena odobrenih na popisima vraćenim njemu i u skladu s redoslijedom preferencija naznačenim od strane stranaka; (d) Ako iz bilo kojeg razloga imenovanje ne bi moglo biti izvršeno prema ovom postupku, po vlastitom nahođenju ovlaštenik će imenovati jednog arbitra.

⁹³ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 8. st. 2.

⁹⁴ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 9. st. 1.

⁹⁵ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 9. st. 2.

⁹⁶ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 9. st. 3.

⁹⁷ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 10. st. 1.-3.

predsjedavajućeg. To znači da bi stranka koja imenuje arbitra morala provjeriti postojanje razloga za izuzeće odnosno razloga na strani arbitra koji bi mogli dovesti u pitanje njegovu nepristranost, neovisnost i u konačnici time ugroziti cijeli postupak.⁹⁸ Budući da prethodna provjera uobičajeno predstavlja izazov za stranku koja bira i imenuje arbitra, Arbitražna pravila predviđaju postupak izuzeća (članci 11.-13.) koji pokreće, u pravilu, protivna stranka nakon imenovanja arbitra.⁹⁹

Postupak izuzeća započinje obvezom potencijalnog arbitra¹⁰⁰ da otkrije onima koji su ga kontaktirali u vezi s mogućim imenovanjem svaku okolnost koja bi mogla izazvati opravdane sumnje u njegovu nepristranost ili neovisnost.¹⁰¹ Arbitar ovdje od trenutka svog imenovanja te tijekom cijelog arbitražnog postupka ako se one pojave, mora odmah otkriti takve okolnosti strankama i ostalim arbitrima, osim ako su im one već poznate.¹⁰² Neki od razloga koji dovode u sumnju nepristranost i neovisnost arbitra u pitanje, bili bi obiteljski ili poslovni odnosi te zastupanje stranke kao opunomoćenika.¹⁰³ Stranka može tražiti izuzeće arbitra kojeg je sama imenovala samo iz razloga koje je doznala nakon što ga je imenovala,¹⁰⁴ dok stranka koja namjerava tražiti izuzeće arbitra kojeg je imenovala druga strana, mora u roku od 15 dana od obavještanja o imenovanju tog arbitra ili od kad je saznala za okolnosti koje dovode njegovu nepristranost u pitanje postaviti zahtjev za izuzeće.¹⁰⁵ Obavijest o zahtjevu za izuzeće treba biti dostavljena svim ostalim strankama, arbitru čije se izuzeće traži i ostalim arbitrima. U obavijesti se također moraju navesti razlozi za izuzeće.¹⁰⁶

Nadalje kada se traži izuzeće arbitara od jedne stranke, sve stranke se mogu složiti s zahtjevom kao što se i sam arbitar može povući sa svoje funkcije. U oba slučaja to ne podrazumijeva prihvaćanje, to jest priznanje osnovanosti razloga za izuzeće.¹⁰⁷ Radi toga postoji i mogućnost da u roku od 15 dana od datuma obavijesti o zahtjevu, ako se sve stranke ne slože s izuzećem ili se arbitar sam ne povuče, stranka koja je podnijela zahtjev, može

⁹⁸ Lionnet, op. cit. (bilj. 90). str. 3.

⁹⁹ *Ibid.*

¹⁰⁰ Opširnije: Arbitar prilikom prihvaćanja imenovanja potpisuje izjavu o vlastitoj nepristranosti i neovisnosti. Ona može glasiti kao što je navedeno u aneksu Arbitražnih pravila: „ *Nepri stran sam i neovisan o svakoj od strana i namjeravam tako ostati. Koliko je meni poznato, ne postoje okolnosti, ni prošle ni sadašnje, koje bi mogle izazvati opravdane sumnje u moju nepristranost ili nezavisnost. Odmah ću obavijestiti strane i druge arbitre o bilo kakvim okolnostima koje mi kasnije mogu postati poznate tokom ovog arbitražnog postupka.*”

¹⁰¹ Sanders, op. cit. (bilj. 37), str. 9.

¹⁰² UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 11.

¹⁰³ Sanders, op. cit. (bilj. 37), str. 8.

¹⁰⁴ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 12. st. 2.

¹⁰⁵ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 13. st. 1.

¹⁰⁶ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 13. st. 2.

¹⁰⁷ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 13. st. 3.

nastaviti postupak s njim. U tom slučaju, u roku od 30 dana od datuma obavijesti, trebala bi se zatražiti odluka o izuzeću od nadležnog ovlaštenika.¹⁰⁸

5.3. Zamjena arbitra i isključenje odgovornosti arbitra

Osim zamjene arbitra u slučaju kada je arbitar izuzet, članak 14. Arbitražnih pravila predviđa četiri razloga za zamjenu. Prva dva su smrt ili ostavka arbitra tijekom arbitražnog postupka. Prema stavku 1, u tim slučajevima zamjenski će se arbitar imenovati ili odabrati sukladno postupku koji se primjenjivao na imenovanje ili odabir zamijenjenog arbitra.¹⁰⁹ Odredbe članka 8. do 11. ovdje se u potpunosti primjenjuju.¹¹⁰ Stavak 2. predviđa zamjenu arbitra u još dva slučaja: kada arbitar ne djeluje *de iure*¹¹¹ ili *de facto*¹¹² zbog čega ne može obavljati svoju dužnost. Za razliku od slučaja smrti ili ostavke, arbitar u ovim slučajevima i dalje ima naslov arbitra te da bi ga zamijenili, stranka, ili obje stranke, moraju podnijeti zahtjev te je isti postupak kao i za izuzeće arbitra ovdje primjenjiv. Obje situacije su u praksi prilično iznimne.¹¹³

Ako dođe do zamijene arbitra, postupak će se nastaviti u fazi na kojoj je zamijenjeni arbitar prestao obavljati svoje funkcije, osim ako arbitražni sud odluči drukčije.¹¹⁴

Za isključenje odgovornosti arbitra valja reći da se stranke: „*osim za namjernu štetu, u potpunosti odriču u mjeri dopuštenoj prema mjerodavnom pravu, svakog zahtjeva protiv arbitra, ovlaštenika za imenovanje i svake imenovane osobe od strane arbitražnog suda na temelju bilo koje radnje ili propusta u vezi s arbitražom*“.¹¹⁵ Prilikom uvođenja norma o isključenju odgovornosti radna grupa razmatrala je dva pristupa u vezi s isključenjem odgovornosti (imunitetom) arbitara: potpuno odricanje stranaka od potraživanja ili ograničeni imunitet uz iznimku namjerne štete.¹¹⁶ Odlučeno je da se prihvati u praksi češći pristup ograničenog imuniteta u kojem se smatra da su stranke odustale od potraživanja protiv arbitara,

¹⁰⁸ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 13. st. 4.

¹⁰⁹ Sanders, *op. cit.* (bilj. 37), str. 11.

¹¹⁰ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 14. st. 1.

¹¹¹ Vidi: *De iure* ili pravnu spriječenost predstavljalo bi oduzimanje arbitru poslovne sposobnosti.

¹¹² Vidi: *De facto* ili stvarnu spriječenost predstavljalo bi stanje rata ili stanje izazvano elementarnim nepogodama.

¹¹³ Sanders, *op. cit.* (bilj. 37), str. 11.

¹¹⁴ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 15.

¹¹⁵ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 16.

¹¹⁶ Srinivasan, Badrinath, UNCITRAL Arbitration Rules, 2010: Comment on Certain Revisions, *Indian Journal of Arbitration Law*. vol. 2, br. 2, 2013, str. 2.

osim u slučaju namjerne štete. Ova odluka je donesena kako bi se ojačala neovisnost arbitara i stvorio balans između nekažnjavanja i kažnjavanja za njihova djela koja bi kršila javni moral.¹¹⁷

6. ODJELJAK III.-ARBITRAŽNI POSTUPAK

U ovom poglavlju rad se osvrće na treći odjeljak Arbitražnih pravila koja normiraju ključni segment arbitraže, arbitražni postupak (čl. 17. do 32). Pružajući široku fleksibilnost arbitrima u vođenju procesa, uz određena ograničenja definirana pravilima, ovo poglavlje propisuje osnovne korake i zahtjeve koji osiguravaju pravedan i učinkovit proces. Osnovne komponente uključuju razmjenu pisanih izjava, detaljno regulirana saslušanja te odredbe o mjestu arbitraže, jeziku postupka i postupanju s prigovorima o nadležnosti. Također, ovo poglavlje istražuje mehanizme za imenovanje vještaka te propisuje posljedice neispunjavanja obveza stranaka. Konačno, završna odredba ovog poglavlja odnosi se na pravo na odustajanje od prigovora.

6.1. Opće odredbe

Članak 17. Arbitražnih pravila bavi se općim odredbama postupka te propisuje ponašanje suda tijekom postupka i utvrđuje opća načela postupka. Ključno načelo sadržano već u pravilima iz 1976. godine, a zadržano u promjenama nalaže da sud: „*može provesti arbitražu na način koji smatra primjerenim, uz uvjet da su stranke tretirane s jednakim pravima i da je svakoj stranci u odgovarajućoj fazi postupka pružena razumna prilika za predstavljanje svojeg slučaja*“.¹¹⁸ U novijim izmjenama određeno je i da arbitražni sud, prema vlastitoj diskreciji mora voditi postupak na način da se izbjegnu nepotrebna kašnjenja i troškovi te se osigura učinkovit ali i pravedan proces.¹¹⁹

Nadalje određeno je da nakon što se arbitražni sud konstituiraju i pozove stranke da izraze svoje stavove, utvrdit će se privremeni kalendar arbitraže. Taj kalendar arbitražni sud može kasnije, nakon što stranke izraze svoje stavove, izmijeniti odnosno produžiti ili skratiti vremenska razdoblja predviđena Arbitražnim pravilima ili dogovorena među strankama.¹²⁰ Također omogućeno je stranci ako to zatraži, da arbitražni sud održi saslušanja za predstavljanje dokaza svjedocima ili održavanje usmene rasprave. U suprotnom će arbitražni sud odlučiti hoće

¹¹⁷ *Ibid.* str. 2-3.

¹¹⁸ Montineri, *op. cit.* (bilj. 33), str. 102-103.

¹¹⁹ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 17. st. 1.

¹²⁰ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 17. st. 2.

li se takva saslušanja ili postupak provesti na temelju isprava. Sva komunikacija jedne stranke sa sudom bit će prosljeđene svim ostalim strankama, istovremeno, osim ako sud ne dopusti drugačije u skladu s primjenjivim pravom.¹²¹

Valja naglasiti da je uvedena i novost u 5. stavku 17. članka da arbitražni sud može, na zahtjev bilo koje stranke, omogućiti da se jedna ili više trećih osoba pridruži arbitraži kao stranka.¹²²

6.2. Mjesto i jezik arbitraže

Značajan utjecaj na arbitražu imaju mjesto i jezik arbitraže koje stranke mogu odrediti prema vlastitim potrebama i nahođenju. Mjesto arbitraže određuje arbitražni sud uzimajući u obzir okolnosti slučaja, tek u situaciji da ga stranke prethodno nisu same odredile.¹²³

Stranke svoj odabir mjesta arbitraže mogu učiniti već prilikom zaključivanja ugovora sa arbitražnom klauzulom ili prilikom zaključivanja posebnog sporazuma o arbitraži (kompromisa). Ako to nisu učinile, još uvijek to mogu učiniti sve dok arbitri nisu odredili mjesto arbitraže.¹²⁴ Arbitražni sud usprkos određenom mjestu arbitraže, može održavati sastanke uključujući i saslušanja na bilo kojoj lokaciji koju smatra odgovarajućom, osim ako se stranke drugačije ne dogovore.¹²⁵

Prilikom odabira mjesta arbitraže stranke bi naravno vodeći se vlastitim potrebama, trebale imati na umu pravne posljedice koje mjesto arbitraže povlači sa sobom. Prije svega to se odnosi na pravorijek koji ima pripadnost mjesta arbitraže¹²⁶ te utjecaj koji mjesto arbitraže ima u postupku poništavanja pravorijeka (mjerodavno je pravo mjesta arbitraže) kao i priznanja i ovrhe pravorijeka.¹²⁷ Stranke bi također prilikom određivanja mjesta arbitraže trebale imati i na umu usklađenost s odabirom ovlaštenika za imenovanje.¹²⁸

Važnost jezika u arbitražnom postupku prilično je očita jer stranke kao i mjesto arbitraže prilagođavaju svojim potrebama odnosno u slučaju jezika poznavanju. Stranke imaju svaki interes da se koriste jezicima s kojima su upoznate.¹²⁹ Pravila propisuju jednako kao i kod

¹²¹ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 17. st. 3- 4.

¹²² UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 17. st. 5.

Opširnije o pridruživanju treće osobe postupku: Montineri, Corinne, *The UNCITRAL Arbitration Rules and their use in ad hoc arbitration*, str. 101-102.

¹²³ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 18. st. 1.

¹²⁴ Sanders, *op. cit.* (bilj. 37), str. 12.

¹²⁵ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 18. st. 2.

¹²⁶ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 18. st. 1.

¹²⁷ Sanders, *op. cit.* (bilj. 37), str. 13.

¹²⁸ *Ibid.*

¹²⁹ *Ibid.*, str. 12.

mjesta arbitraže da će arbitražni sud odrediti jezik odnosno jezike, odmah nakon svog imenovanja, ako ih stranke nisu odredile.¹³⁰ Propisano je da će se ta odredba o odabiru jezika primjenjivati na tužbu, odgovor na tužbu kao i na sve daljnje pisane izjave, a ako se održavaju usmena saslušanja, na jezik ili jezike koji će se koristiti na takvim saslušanjima.¹³¹ U vezi s ispravama koje su priložene uz tužbu ili odgovor, kao i sve dodatne isprave ili prilozi dostavljeni tokom postupka, koji su sastavljeni na izvornom jeziku, arbitražni sud može zahtijevati da budu priloženi uz prijevod na jeziku ili jezicima koje su stranke dogovorile ili koje je on odredio.¹³²

6.3. Tužba, odgovor na tužbu te njihove izmjene i dopune

Nedvojbeno središnji te najznačajniji dio postupka predstavlja rasprava i dokazivanje tvrdnji izraženih u tužbu i odgovor suprotne stranke na nju.

Tužbu (eng. *statement of claim*) će tužitelj pismeno dostaviti tuženiku i svakom od arbitara u roku koji odredi arbitražni sud.¹³³ Tužiteljeva tužba trebala bi uključivati određene pojedinosti a to su: 1. imena i kontaktne podatke stranaka; 2. činjenice na kojima se zasniva tužbeni zahtjev; 3. sporna pitanja; 4. tužbeni zahtjev i 5. pravni temelji ili argumenti koji podupiru zahtjev.¹³⁴ Osim navedenih elementa uz tužbu trebalo bi, koliko je to moguće, priložiti sve isprave i druge dokaze na koje se tužitelj poziva, ili na koje se tužba referira. Kopija ugovora ili druge pravne isprave iz kojeg proizlazi ili je u vezi s sporom bit će također priložena tužbi.¹³⁵

Valja naglasiti da se rok koji određuje arbitražni sud za dostavu tužbe i odgovora na tužbu (eng. *statement of defence*) ne bi trebao biti duži od 45 dana, uz iznimku produženja kada sud nađe da je ono opravdano.¹³⁶ Također važna novost uvedena promjenama koja znatno ubrzava postupak a koja vrijedi i za tužbu i za odgovor, jest ta da tužitelj odnosno tuženik može odabrati da svoju obavijest o arbitraži/odgovor na obavijest iz članka 3. o kojoj je bilo govora u odjeljku 3.3. ovog rada, smatra izjavom tužbe/izjavom obrane (odgovora na tužbu), pod uvjetom da obavijest o arbitraži također udovoljava zahtjevima tužbe/odgovora na tužbu.¹³⁷ Sve prethodno navedeno za tužbu vrijedi i za odgovor na tužbu.

Tijekom arbitražnog postupka, stranka može izmijeniti ili nadopuniti svoju tužbu ili odgovor na tužbu, uključujući protutužbu ili zahtjev u svrhu prijeboja, osim ako arbitražni sud smatra neprikladnim dopustiti takvu izmjenu ili nadopunu s obzirom na mogućnost zakašnjenja

¹³⁰ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 19. st. 1.

¹³¹ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 19. st. 1.

¹³² UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 19. st. 2.

¹³³ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 20. st. 1.

¹³⁴ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 20. st. 2.

¹³⁵ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 20. st. 3-4.

¹³⁶ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 25.

¹³⁷ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 20. st. 1. i čl. 21. st.1.

ili štetu drugim strankama ili pak zbog bilo koje druge okolnosti. Međutim, tužba ili odgovor na tužbu, ne smiju se izmijeniti ili nadopuniti na način kojim više ne bi bila obuhvaćena arbitražnom klauzulom ili ugovorom.¹³⁸

6.4. Prigovori nadležnosti

U članku 23. određena su pravila prema kojima sam arbitražni sud odlučuje o svojoj nadležnosti, to jest nenadležnosti što je u teoriji arbitražnog prava poznato kao Kompetenz-Kompetenz načelo.¹³⁹ Prema Arbitražnim pravilima, arbitražni sud ima ovlasti odlučivati o svojoj nadležnosti, uključujući i prigovore u vezi s postojanjem ili valjanosti arbitražne klauzule. U tu svrhu, arbitražna klauzula koja čini dio ugovora tretira se kao samostalni dogovor o arbitraži, neovisno o drugim uvjetima ugovora. Odluka arbitražnog suda da je ugovor ništav neće povlačiti automatski ništetnost arbitražne klauzule.¹⁴⁰ Iz prethodne rečenice vidljiva je primjena još jednog načela arbitražnog prava, načela separabilnosti.¹⁴¹ Prigovor nadležnosti arbitražnog suda mora se podići najkasnije u odgovoru na tužbu ili u odgovoru na protutužbu. Stranka nije spriječena u podizanju takvog prigovora činjenicom da je imenovala, ili sudjelovala u imenovanju arbitra. Što se tiče prigovora o prekoračenju ovlasti arbitražnog suda, taj se prigovor treba podići čim je arbitražni sud krenuo odlučivati izvan opsega dobivene ovlasti. Arbitražni sud može, u oba slučaja, prihvatiti kasniji prigovor ako smatra da je kašnjenje opravdano.¹⁴² Arbitražni sud može odlučiti o prigovor ili kao preliminarno (prethodno) pitanje ili u presudi o meritumu. Također može nastaviti arbitražni postupak i donijeti presudu, bez obzira na bilo kakav pokušaj osporavanja njegove nadležnosti pred sudom.¹⁴³

6.5. Dokazi i saslušanja (raspravno ročište)

Jednako važan dio kao i u postupku pred državnim sudom u arbitražnom postupku predstavlja dokazivanje i saslušanje. Arbitražna pravila normiraju osnove za postupak dokazivanja i saslušanja kao što su teret dokazivanja, način ocjenjivanja rezultata dokaznog postupaka, vrste i oblik saslušanja.

U arbitražnom postupku prema Arbitražnim pravilima, svaka stranka ima odgovornost dokazati činjenice koje koristi kao osnovu svojeg zahtjeva ili obrane, što znači da je teret dokaza

¹³⁸ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 22.

¹³⁹ Triva; Dika, *op. cit.* (bilj. 5), str. 872.

¹⁴⁰ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 23. st.1.

¹⁴¹ Opširnije o načelu separabilnosti i načelu Kompetenz-Kompetenz: Triva; Dika, *op. cit.* (bilj. 5), str. 871- 874.

¹⁴² UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 23. st. 2.

¹⁴³ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 23. st. 3.

na obje stranke a ne isključivo na tužitelju ili tuženiku.¹⁴⁴ Kada stranke predlažu svjedoke, uključujući stručnjake, pred arbitražnim sudom, te osobe mogu biti bilo tko, bez obzira na to jesu li one same stranka u sporu ili na bilo koji način povezane s nekom strankom. Svjedočenja, čak i stručna, mogu biti prezentirana pismeno, pod uvjetom da su potpisana od strane svjedoka.¹⁴⁵ Nadalje arbitražni sud ima pravo zatražiti od stranaka da dostavi isprave, predloške ili druge dokaze u određenom roku tijekom postupka.¹⁴⁶ Konačno, arbitražni sud ima diskreciju ocijeniti dopuštenost, relevantnost, materijalnost i težinu ponuđenih dokaza čime je jednako kao i na primjer u parničnom postupku prema hrvatskom pravu prihvaćeno načelo slobodne ocjene dokaza.¹⁴⁷

Vezano uz saslušanje svjedoka, kada je riječ o usmenom saslušanju, arbitražni sud će pravovremeno obavijestiti stranke o datumu, vremenu i mjestu održavanja saslušanja, a svjedoci, uključujući stručnjake, mogu biti ispitani prema uvjetima i na način koje odredi arbitražni sud.¹⁴⁸ Saslušanja će biti održana javno osim ako stranke ne dogovore drukčije ili arbitražni ne zatražiti da se neki svjedoci, uključujući stručnjake, povuku tijekom svjedočenja drugih.¹⁴⁹ Također, arbitražni sud može naložiti da svjedoci, uključujući stručnjake, budu ispitani putem sredstava telekomunikacije koja ne zahtijevaju njihovo fizičko prisustvo na saslušanju, poput video konferencije čime se potencijalno štede troškovi, posebno u arbitražama koje uključuju veći broj svjedoka.¹⁵⁰

6.6. Vještaci i privremene mjere osiguranja

Iako se arbitri uvijek imenuju uzimajući u obzir posebne okolnosti slučaja što uključuje i njihova posebna znanja i stručnost iz određenog područja o kojem se vodi spor, moguće je da im ipak može biti potrebno drugo stručno mišljenje.¹⁵¹ U tim situacijama značajni su stručni vještaci koje uz savjetovanje stranaka, arbitražni sud može imenovati. Arbitražni sud ima obvezu samo konzultiranja sa strankama što znači da se vještaci mogu imenovati i protiv volje stranka.¹⁵² Oni će dostaviti pismene izvještaje o određenim pitanjima koje im je arbitražni sud

¹⁴⁴ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 27. st. 1.

¹⁴⁵ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 27. st. 2.

¹⁴⁶ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 27. st. 3.

¹⁴⁷ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 27. st. 4.

¹⁴⁸ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 28. st. 1-2.

¹⁴⁹ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 28. st. 3.

¹⁵⁰ Srinivasan, *op. cit.* (bilj. 115), str. 5.

¹⁵¹ Sanders, *op. cit.* (bilj. 37), str. 17.

¹⁵² Lotz, Burkard, *Der Sachverständige im Schiedsverfahren*, Frankfurt am Main, 2011, str. 4. dostupno na: <http://beck-online.beck.de/Bcid/Y-300-Z-SCHIEDSVZ-B-2011-S-203-N-1>, 22.travnja 2024.

uputio.¹⁵³ Prije nego što bude imenovan, vještak je dužan predati arbitražnom sudu i strankama svoje kvalifikacija te izjavu o svojoj nepristranosti i neovisnosti.¹⁵⁴ Stranke imaju vremenski okvir određen od strane arbitražnog suda kako bi podnijele prigovore u vezi s kvalifikacijama, nepristranošću ili neovisnošću vještaka. Nakon što je imenovan, stranka može uložiti prigovor samo ako se temelji na informacijama koje su postale poznate nakon njegovog imenovanja.¹⁵⁵

Nadalje stranke su obvezne pružiti vještaku sve relevantne informacije i omogućiti mu pristup ispravama ili drugom materijalu prema njegovom zahtjevu.¹⁵⁶ Nakon što vještak dostavi svoj izvještaj, sud će proslijediti njegov izvještaj strankama koje ga mogu komentirati te tada imaju i pravo pregledati sve isprave i dokaze korištene prilikom izrade izvješća. Vještak na zahtjev bilo koje stranke može biti saslušan tijekom saslušanja, na kojem mu stranke mogu i postavljati pitanja.¹⁵⁷

Ukratko o privremenim mjerama valja istaknuti da kao i u postupku pred sudom države privremene mjera imaju i značajnu ulogu u arbitražnim postupcima s jedne strane zbog zaštite vjerovnika te s druge strane zbog sprečavanja da se osujeti postupak u generalnom smislu ali i ovrha nad donesenim pravorijekom.¹⁵⁸

Odredbe arbitražnih pravila o mjerama osiguranja doživjela su značaje promijene od kojih je najbitnija da Pravila iz 2010. jasno definiraju privremene mjere, usklađujući ih s člankom 17. UNCITRAL-ovog Modela zakona.¹⁵⁹ Privremena mjera, prema članku 26. stavku 2. je svaka mjera kojom, u bilo kojem trenutku prije donošenja nagodbe kojom se spor konačno rješava, arbitražni sud nalaže stranci i bez ograničenja, da: 1. održava ili obnavlja status quo do konačne odluke o sporu; 2. poduzima radnje koje bi spriječile, ili se suzdržava od poduzimanja radnji koje bi mogle izazvati (a) trenutačnu ili izravnu štetu ili (b) predrasude samom arbitražnom procesu; 3. osigura sredstva za čuvanje imovine iz koje bi se mogla namiriti naknadna nagrada; 4. čuva dokaze koji mogu biti relevantni i bitni za rješavanje spora.¹⁶⁰

Da bi arbitražni sud na zahtjev stranke odobrio donošenje privremene mjere¹⁶¹ stranka koja traži privremenu mjeru mora uvjeriti arbitražni sud da:

¹⁵³ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 29. st. 1.

¹⁵⁴ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 29. st. 2.

¹⁵⁵ Srinivasan, *op. cit.* (bilj. 115), str. 5.

¹⁵⁶ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 29. st. 3.

¹⁵⁷ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 29. st. 4-5.

Opširnije o vještaku i njegovoj ulozi u arbitražnom postupku: Lotz, B., *Der Sachverständige im Schiedsverfahren*, Frankfurt am Main, 2011.

¹⁵⁸ Triva; Dika, *op. cit.* (bilj. 5), str. 886.

¹⁵⁹ Srinivasan, *op. cit.* (bilj. 115), str. 3.

¹⁶⁰ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 26. st. 2.

¹⁶¹ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 26. st. 1.

„(a) Šteta koja nije adekvatno popravljiva, vjerojatno će nastati ako mjera nije naložena, i takva šteta značajno preteže šteti koja će vjerojatno nastati stranci prema kojoj je mjera usmjerena ako se mjera odobri; i (b) Postoji razumna mogućnost da će tražitelj uspjeti u biti zahtjeva.“¹⁶²

6.7. Propuštanje stranaka i zaključenje rasprave

Prije norma o zaključenju rasprave, arbitražna pravila uredila su situaciju propuštanja radnja od strane tužitelja i tuženika.

Ako stranka ne podnese svoju tužbu ili obranu unutar propisanog vremenskog roka bez valjanog razloga, arbitražni sud će poduzeti određene korake. Ako tužitelj propusti dostaviti svoju tužbu, arbitražni postupak će biti prekinut, osim ako postoje neka neodlučena pitanja koja bi mogla zahtijevati odluku suda.¹⁶³ S druge strane, ako tuženik ne dostavi odgovor na obavijest o arbitraži ili svoju obranu, arbitražni postupak će se nastaviti, a sud neće automatski smatrati tužiteljeve tvrdnje priznatim.¹⁶⁴ Slično tome, ako stranka propusti sudjelovati na saslušanju bez valjanog razloga, sud može nastaviti s postupkom. Isto tako, ako stranka propusti dostaviti potrebne dokaze ili isprave u određenom roku bez valjanog razloga, sud može donijeti presudu temeljem dostupnih dokaza.¹⁶⁵

Nakon provedene rasprave odnosno izlaganja stranaka, saslušanja svjedoka i vještaka, arbitražni sud može pitati stranke imaju li još dokaza za ponuditi, svjedoke za saslušati ili izjave za dati. U situaciji da nema, arbitražni sud može izjaviti da je rasprava zaključena.¹⁶⁶ Tada arbitražni sud donosi pravorijek. U iznimnim okolnostima, arbitražni sud može odlučiti, po vlastitoj inicijativi ili pak na zahtjev stranke, ponovno otvoriti raspravu u bilo kojem trenutku, do donošenja pravorijeka.¹⁶⁷

Nakon opisa norma središnjeg dijela arbitražnog postupka u kojem stranke imaju široku mogućnost njegova prilagođavanja vlastitim potrebama, zbog pretežno dispozitivnog karaktera normi, u nastavku će rad opisati posljednju fazu arbitražnog postupka u kojoj arbitražni sud donosi odluku o sporu odnosno pravorijek.

¹⁶² UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 26. st. 3.

¹⁶³ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 26. st. 1.

¹⁶⁴ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 26. st. 1.

¹⁶⁵ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 26. st. 2-3.

¹⁶⁶ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 31. st. 1.

¹⁶⁷ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 31. st. 2.

7. ODJELJAK IV.- PRAVORIJEK

Kao što je u radu prethodno spomenuto odluku o sporu koju jedan ili više arbitra donesu, naziva se pravorijek i on je za stranke obvezujuća odluka što u načelu znači da ima jednake učinke kao i sudska odluka (presuda). Ima svojstvo konačnosti i ovršnosti za stranke.

Pravorijek donosi arbitar pojedinac kada sudi sam, a kada arbitražu provodi više arbitra svaki pravorijek ili druga odluka arbitražnog suda donijet će se većinom glasova arbitra.¹⁶⁸ Predsjedavajući arbitar može odlučiti sam o pitanjima postupka, kada nema većine ili kada arbitražni sud tako odobri. Njegova odluka podložna je reviziji od strane arbitražnog suda, kada je ona ugovorena.¹⁶⁹

Važne odredbe o obliku i sadržaju arbitražne odluke, to jest pravorijeka sadržane su u članku 34. Prema njemu pravorijek mora biti donesen u pisanom obliku. On je konačan i obvezujući za stranke koje će ga provesti bez odgađanja.¹⁷⁰ Sukladno tome pravorijek mora biti obrazložen (moraju se navesti razlozi na kojima je utemeljen), osim ako su stranke isključile obrazloženje.¹⁷¹ Na taj način, Arbitražna pravila uzimaju u obzir anglosaksonski sustav, prema kojem arbitražna odluka ne mora biti obrazložena.¹⁷² Pravorijek potpisuju arbitri te se navodi datum i mjesto donošenja. Ako jedan od više arbitara ne potpiše pravorijek, razlozi za odsutnost potpisa moraju se navesti (članak 33. stavak 4.).¹⁷³ Nadalje arbitražni sud može donijeti odvojene pravorijeke o različitim pitanjima u različito vrijeme.¹⁷⁴ Također pravorijek može biti objavljen uz pristanak svih stranaka ili gdje i u mjeri u kojoj je otkrivanje dozvoljeno zbog zakonske obveze, radi zaštite ili ostvarivanja javnog poretka ili u vezi s pravnim postupcima pred sudom ili drugim nadležnim tijelom.¹⁷⁵ Primjerci pravorijeka također potpisani od strane arbitara bit će dostavljeni strankama od strane arbitražnog suda.¹⁷⁶ Arbitražni pravorijek može sadržavati i odluku o troškovima.¹⁷⁷ O troškovima postupa više će biti riječi u odjeljku 7.4.

¹⁶⁸ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 33. st. 1.

¹⁶⁹ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 33. st. 2.

¹⁷⁰ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 34. st. 2.

¹⁷¹ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 34. st. 3.

¹⁷² Schwab, Karl Heinz.; Walter, Gerhard, *Schiedsgerichtsbarkeit: Kommentar*, Basel, 2005. str. 13. dostupno na: <http://beck-online.beck.de/Bcid/Y-400-W-SchwabWalterKoSchGerBK-Name-54-T-M56T4>, 14. ožujka 2024.

¹⁷³ *Ibid.*

¹⁷⁴ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 34. st. 1.

¹⁷⁵ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 34. st. 4.

¹⁷⁶ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 34. st. 5.

¹⁷⁷ Schwab; Walter, *op. cit.* (bilj. 171), str. 13.

7.1. Tumačenje i ispravak pravorijeka

Svaka stranka ima pravo u roku od 30 dana nakon primitka pravorijeka, uz obavijest drugim strankama, zatražiti da arbitražni sud da tumačenje pravorijeka.¹⁷⁸ Tumačenje će pismeno u roku od 45 dana nakon primitka zahtjeva dati arbitražni sud. Tumačenje će činiti dio pravorijeka, zbog čega se i na tumačenje odgovarajuće primjenjuju odredbe članka 34, stavaka 2. do 6.¹⁷⁹ Ovaj vremenski period od 45 dana je potreban, jer nije isključeno da će se održati nova razmatranja i vijećanja među arbitrima kao što i nisu isključene ni mogućnosti davanja različitih mišljenja arbitra.¹⁸⁰

Za ispravak pravorijeka vrijedi jednaki rok od 30 dana i uvjet obavijesti protivne stranke. Shodno tome stranka može zatražiti od arbitražnog suda da ispravi u pravorijeku bilo kakvu pogrešku u računanju, bilo kakvu pogrešku u pisanju ili pak tiskarsku grešku te bilo koju pogrešku ili propust slične prirode.¹⁸¹ Ako arbitražni sud smatra da je zahtjev opravdan, ispravit će grešku u roku od 45 dana od primitka zahtjeva te po vlastitoj inicijativi ako smatra potrebnim u roku od 30 dana od dostave pravorijeka.¹⁸² Jednako kao i tumačenje ispravak mora biti pisan i čini dio pravorijeka.¹⁸³

7.2. Dopunski pravorijek

Slično kao i u parničnom postupku prema hrvatskom pravu, Arbitražna pravila predviđaju mogućnost dopunskog pravorijeka. U slučaju da su arbitri izostavili važan dio zahtjeva u potpunosti ili djelomično u pravorijeku, stranka ima pravo tražiti donošenje dopunskog pravorijeka. Primjerice u zahtjevu su tržene i kamate a arbitri nisu o tome odlučili.¹⁸⁴ Prema većini nacionalnih zakona o arbitraži, to bi mogao biti razlog za poništenje pravorijeka zbog čega je i uvedena mogućnost dopunskog pravorijeka kako bi se izbjegle teške posljedice poništaja ili pokretanje novog arbitražnog postupka radi donošenja odluke o propuštenom pitanju.¹⁸⁵ Prema članku 39. donošenje dopunskog pravorijeka o zahtjevima iznesenima u arbitražnom postupku o kojima nije odlučeno, može se tražiti u roku od 30 dana nakon primitka naloga o prekidu postupka ili od donošenja pravorijeka.¹⁸⁶ Ako arbitražni sud utvrdi osnovanost

¹⁷⁸ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 37 st. 1.

¹⁷⁹ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 37 st. 2.

¹⁸⁰ Sanders, *op. cit.* (bilj. 37), str. 23.

¹⁸¹ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 38. st. 1.

¹⁸² UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 38. st. 2.

¹⁸³ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 38. st. 3.

¹⁸⁴ Sanders, *op. cit.* (bilj. 37), str. 23.

¹⁸⁵ *Ibid.*

¹⁸⁶ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 39. st. 1.

zahtjeva, donijet će ili završiti svoj pravorijek u roku od 60 dana od primitka zahtjeva. Ako je potrebno rok će se produžiti.¹⁸⁷

7.3. Nagodba i drugi načini okončanja postupka

Prije donošenja pravorijeka, već u prijašnjim fazama arbitražnog postupka, stranke se mogu dogovoriti o rješenju spora. Prema članku 36. stavku 1. to mogu postići na dva različita načina.¹⁸⁸ Prema prvom arbitražni sud izdaje nalog za prekid postupka ili arbitražni sud bilježi nagodbu u obliku arbitražnog pravorijeka prema dogovorenim uvjetima.¹⁸⁹ Nagodba zabilježena u obliku pravorijeka donosi se kada to zatraže obje stranke i arbitražni sud pristane na to.¹⁹⁰ Ovo ograničenje arbitra služi kao mjera opreza, koji nisu obavezni udovoljiti zahtjevu i koji ga mogu odbiti, primjerice kada bi nagodba kršila određene propise.¹⁹¹ Na nagodbu donesenu u obliku pravorijeka primjenjuju se odredbe članka 34, stavaka 2, 4 i 5.¹⁹² Takva nagodba jest konačna i obvezujuća za stranke (ovršna) i bit će provedena od strane stranaka bez odgađanja. Ako se ne provede dobrovoljno, rješenje uključeno u nagodbu može se provesti kao i bilo koja druga arbitražna nagrada.¹⁹³

Kod drugih načina okončanja postupka valja spomenut situaciju u kojoj se prije donošenja nagrade nastavak arbitražnog postupka učini nepotrebnim ili nemogućim iz razloga koji nisu navedeni u stavku 1. Tada će arbitražni sud obavijestiti stranke o svojoj namjeri da izda nalog za prekid postupka. Arbitražni sud prekinut će postupak i izdat takav nalog osim ako postoje preostala pitanja koja bi se mogla riješiti i ako arbitražni sud smatra prikladnim na taj način postupiti.¹⁹⁴

7.4. Mjerodavno pravo

Jednako kao i u brojnim drugim aspektima *ad hoc* arbitraže koja se vodi prema ovim Arbitražnim pravilima, stranačka autonomija dolazi do izražaja i kod mjerodavnog prava. Stranke imaju mogućnost odrediti mjerodavno pravo prema vlastitim željama, to jest potrebama da se spor što brže i jednostavnije riješi.¹⁹⁵

¹⁸⁷ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 39. st. 2.

¹⁸⁸ Sanders, *op. cit.* (bilj. 37), str. 22.

¹⁸⁹ *Ibid.*

¹⁹⁰ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 36. st. 1.

¹⁹¹ Sanders, *op. cit.* (bilj. 37), str. 22.

¹⁹² UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 36. st. 3.

¹⁹³ Sanders, *op. cit.* (bilj. 37), str. 22.

¹⁹⁴ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 36. st. 2.

¹⁹⁵ Montineri, *op. cit.* (bilj. 33), str. 103.

Prema članku 35. stavku 1. Arbitražni sud dužan je primijeniti pravo koje su stranke odredile kao mjerodavno za bit spora. Ako stranke ne odrede to pravo, arbitražni sud primijenit će pravo koje odredi kao prikladno.¹⁹⁶ Ovdje valja naglasiti da se stranački izbor mjerodavnog prava odnosi samo na pravo mjerodavno za rješavanje spora a ne na pravo koje se primjenjuje na arbitražni postupak (arbitražno pravo).¹⁹⁷ Pravo koje se primjenjuje na arbitražni postupak uobičajeno će biti arbitražno pravo mjesta arbitraže. Iznimno stranke će odabrati drugo pravo koje će se primjenjivati na arbitražni postupak.¹⁹⁸ Također kada arbitražni sud odlučuje o mjerodavnom pravu koje smatra prikladnim za spor, u praksi se često koristi kriterij najbliže (najuže) veze, što Arbitražna pravila ne propisuju izrijekom kao što to nalazimo kod nekih drugih pravila ili primjerice domaćeg Zakona o arbitraži.¹⁹⁹ Pravo koje je u najbližoj ili najužoj vezi jest uglavnom pravo s kojim ugovorna stranka u ključnom trenutku ima najbližu teritorijalnu i pravnu vezu, što konkretno znači pravo prebivališta/ boravišta za fizičke osobe i pravo stvarnog sjedišta za pravne osobe.²⁰⁰

Stavak 2. daje strankama mogućnost izričito ovlastiti arbitre da odluče *amiable compositeur* ili *ex aequo et bono*.²⁰¹ Što se tiče suđenja *amiable compositeur* ili *ex aequo et bono* u usporedbi s suđenjem po određenim pravilima razlika nije tako velika kao što se često pretpostavlja.²⁰² S jedne strane, većina zakona često se oslanjaju na široke koncepte poput dobre vjere te razumnosti, pružajući tako veliku diskreciju sudu ili arbitru pojedincu u donošenju odluka. No s druge strane, arbitražni sud koji sudi *ex aequo et bono* je ograničen načelima javnog poretka, čime se samovolja smanjuje na najmanju mjeru te približava ovaj način donošenja odluke uobičajenom načinu suđenja po određenim pravilima.²⁰³

Zaključno kod mjerodavnog prava stavak 3. određuje da će u svim slučajevima arbitražni sud odlučiti u skladu s odredbama ugovora, ako one postoje, te uzeti u obzir bilo koji trgovački običaj koji se primjenjuje na transakciju.²⁰⁴

7.5. Troškovi postupka

U posljednjim člancima Arbitražna pravila definiraju i određuju pravila vezana uz troškove arbitraže. Osnovna načela Arbitražnih pravila koja se provode u cijelom postupku,

¹⁹⁶ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 35. st. 1.

¹⁹⁷ Sanders, *op. cit.* (bilj. 37), str. 21.

¹⁹⁸ *Ibid.*

¹⁹⁹ Zakon o arbitraži, čl. 27. st. 2.

²⁰⁰ Sajko, Krešimir, Mjerodavno materijalno pravo za arbitražne sporove s međunarodnim obilježjem, *Privreda i pravo*, vol. 33, br. 3-4, 1994, str. 238.

²⁰¹ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 35. st. 2.

²⁰² Sanders, *op. cit.* (bilj. 37), str. 22.

²⁰³ *Ibid.*

²⁰⁴ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 35. st. 3.

prije svega ekonomičnost i efikasnost vrijede i kod određivanja troškova. Od revizije 2010. godine pravila sadrže detaljne norme usmjerene na efikasno upravljanje troškovima u arbitražnom postupku.²⁰⁵ Članak 40. sadrži detaljnu definiciju troškova, odnosno taksativno nabroja što se smatra troškovima u arbitražnom postupku. Troškovi izvan ove definicije ne ulaze u troškove postupka. Prema njemu: „troškovi su samo:

*(1.) Naknade arbitražnog suda koje treba posebno navesti za svakog arbitra i koje će odrediti sam sud sukladno članku 41; (2.) Razumne troškove putovanja i ostale troškove nastale arbitrima; (3.) Razumne troškove vještaka i drugih oblika pomoći potrebne arbitražnom sudu; (4.) Razumne troškove putovanja i ostale troškove svjedoka u mjeri u kojoj takvi troškovi budu odobreni od strane arbitražnog suda; (5.) Pravne i ostale troškove nastale strankama u vezi s arbitražom, u mjeri u kojoj arbitražni sud utvrdi da je iznos takvih troškova razuman; (6.) Bilo kakve naknade i troškove nadležnog tijela kao i naknade i troškove Tajništva Generalnog tajnika PCA.*²⁰⁶

Troškove arbitraže određuje arbitražni sud u konačnom pravorijeku te ako smatra prikladnim, u drugoj odluci.²⁰⁷ Vezano uz naknade i troškove arbitara oni moraju biti razumni po iznosu, uzimajući u obzir mnoge faktore kao što su iznos spora, složenost predmeta, te utrošeno vrijeme arbitara.²⁰⁸ Ako postoji ovlaštenik za imenovanje koji imenuje arbitre i koji prema dogovoru stranaka primjenjuje posebne metode za određivanje njihovih naknada, arbitražni sud će uzeti u obzir te smjernice.²⁰⁹ Nakon konstituiranja, sud će transparentno obavijestiti stranke o svojim planovima u vezi određivanja vlastitih naknada i troškova, omogućujući im pravo na pregled i potencijalne prilagodbe.²¹⁰ Ovo osigurava pravednost i transparentnost u postupku određivanja troškova, čuvajući integritet arbitražnog procesa.

Troškove arbitražnog postupka u osnovi snosi neuspješna stranka ili stranke. Ovo vrijedi samo načelno. Ako arbitražni sud utvrdi da je takvo raspodjeljivanje razumno, uzimajući u obzir okolnosti slučaja, može rasporediti svaki od tih troškova između stranaka.²¹¹ Također ako to smatra prikladnim, arbitražni sud može odrediti bilo koji iznos koji stranka mora platiti drugoj stranci kao rezultat odluke o raspodjeli troškova.²¹²

²⁰⁵ Srinivasan, *op. cit.* (bilj. 115), str. 4.

²⁰⁶ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 40. st. 2.

²⁰⁷ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 40. st. 1.

²⁰⁸ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 41. st. 1.

²⁰⁹ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 41. st. 2.

²¹⁰ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 41. st. 3-6.

²¹¹ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 42. st. 1.

²¹² UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 42. st. 2.

Završno o troškovima članak 43. regulira uplatu troškova u arbitražnom postupku na način da nakon osnivanja arbitražnog suda, stranke mogu biti pozvane da polože jednak iznos kao predujam za troškove, koji su navedeni u članku 40, stavicima 2 (a) do (c).²¹³ Tijekom trajanja arbitražnog postupka, sud može zatražiti dodatne uplate od stranaka kako bi osigurao pokriće za daljnje troškove.²¹⁴ U slučaju da postoji ovlaštenik za imenovanje ili ako to stranka zatraži i nadležno tijelo pristane preuzeti tu ulogu, sud će nakon konzultacija s navedenim tijelom odrediti iznose svih uplata ili dodatnih uplata, a nadležno tijelo može dati svoje komentare o iznosima uplata i dodatnih uplata.²¹⁵ Nadalje ako tražene uplate ne budu u potpunosti izvršene u roku od 30 dana nakon primitka zahtjeva, sud će obavijestiti stranke kako bi jedna ili više njih mogle izvršiti potrebnu uplatu. Sukladno tome ako takva uplata ne bude ni tada izvršena, sud može privremeno obustaviti ili prekinuti arbitražni postupak.²¹⁶ Nakon donošenja odluke o prekidu ili izricanju konačnog pravorijeka, arbitražni sud će strankama dostaviti izvještaj o primljenim uplatama te vratiti neiskorišteni saldo strankama.²¹⁷

8. UNCITRAL-OVA UBRZANA ARBITRAŽNA PRAVILA

Kao što je prethodno navedeno u radu, posljednjom izmjenom, to jest dopunom Arbitražnih pravila 9.7.2021 dodan je novi stavak 5. prvog članka te su time usvojena UNCITRAL-ova Ubrzana arbitražna pravila, koja su stupila na snagu 19.9.2021. godine. UNCITRAL je također objavio Nacrt obrazloženja ubrzanih pravila koja sadrže korisne komentare o primjeni i tumačenju Ubrzanih pravila.²¹⁸

Ubrzana pravila sadrže 16 članka koji su uključeni kao dodatak UNCITRAL-ovim arbitražnim pravilima iz 2013. godine a koja su trenutno na snazi i trebaju se zajedno s njima primjenjivati.²¹⁹ Prilikom primjene ubrzanih pravila ne primjenjuju se, osim ako se stranke ne dogovore drugačije, pravila o obavijesti o arbitraži, odredbe o ovlašteniku za imenovanje i odredbe o broju i imenovanju arbitara. Nadalje ne primjenjuje se prva rečenica članka 20. prvog stavka (tužba), odgovor na tužbu, izmjene i dopune tužbe ili odgovora na tužbu, i druga rečenica članka 27, stavka 2. o svjedocima.²²⁰ Za razliku od odredba nekih institucionalnih pravila (na

²¹³ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 41. st. 1.

²¹⁴ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 41. st. 2.

²¹⁵ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 41. st. 3.

²¹⁶ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 41. st. 4.

²¹⁷ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 41. st. 5.

²¹⁸ UNCITRAL-ova ubrzana arbitražna pravila, dostupno na: <https://www.international-arbitration-attorney.com/hr/uncitral-expedited-arbitration-rules/>, 13. travnja 2024.

²¹⁹ *Ibid.*

²²⁰ Bilješka iz 1. članka UNCITRAL-ovih ubrzanih arbitražnih pravila (UNCITRAL Expedited Arbitration Rules).

primjer ICC-ova pravila o ubrzanom postupku) primjena UNCITRAL-ovih Ubrzanih pravila nije isključivo ovisna o vrijednosti spora. Osim vrijednosti spora koja jest relevantan čimbenik (ali ne i nužan uvjet) stranke se prilikom odluke o primjeni ubrzanih pravila vode hitnosti rješavanja spora, složenosti transakcija i broju uključenih strana, složenosti spora, financijskim sredstvima koja im stoje na raspolaganju i brzini donošenja pravorijeka.²²¹

Ne ulazeći u detaljnu analizu, smatra se korisnim istaknuti neke od specifičnosti ubrzanih naspram „redovnih“ pravila. Kod ubrzanih pravila zadani broj arbitara je jedan arbitar koji, kako je predviđeno u članku 8. stavku 1. ubrzanih pravila, imenuju zajedno stranke.²²² Pravila predviđena u 4. članku određuju da će tužitelj tuženiku priopćiti svoju obavijest o arbitraži zajedno s tužbom, koje se mogu kombinirati u jednoj ispravi.²²³ Nadalje prema članku 13. ubrzanih pravila stranka ne može izmijeniti ili dopuniti svoje tvrdnje u tužbi, odgovoru na tužbu ili protutužbi tijekom arbitražnog postupka, osim ako arbitražni sud to ne dozvoli.²²⁴ Te zaključno jedno od najvažnijih posebnosti ubrzanih pravila što i sam naziv implicira jest obveza suda da se pravorijek donese brzo, to jest u kratkom roku. Prema 16. članku taj rok iznosi 6 mjeseci (iznimno 9 mjeseci) od datuma konstituiranja arbitražnog suda, osim ako se stranke drugačije ne dogovore.²²⁵

9. PRIMJERI IZ PRAKSE

U posljednjem dijelu rad se osvrće na dva odabrana arbitražna postupka koji ocrtavaju arbitražnu ali i sudsku praksu koja se odnosi na primjenu UNCITRAL-ovih Arbitražnih pravila. Arbitražna pravila kako je već prethodno naglašeno imaju ključnu ulogu u unifikaciji i harmonizaciji pravila koja se primjenjuju u međunarodnim trgovačkim sporovima te se analizom ovih arbitražnih postupaka nastoji pružiti dublji uvid u to kako se ova pravila tumače i primjenjuju u praksi. Kroz pregled odabranih i zanimljivih postupaka, analizirat će se ključni aspekti i pravna pitanja koja su bila u fokusu sporova, uključujući pitanja nadležnosti, postupnih pravila, materijalnog prava, te izvršenja arbitražnih pravorijeka.

Prva arbitraža i sudska odluka o njezinom priznanju koja će se analizirati naziva se: „Njemačka br. 160, Najmodavac protiv Najmoprimca, OLG, Frankfurt na Majni, od 16. siječnja

²²¹ UNCITRAL-ova ubrzana arbitražna pravila, dostupno na: <https://www.international-arbitration-attorney.com/hr/uncitral-expedited-arbitration-rules/>, 13. travnja 2024.

²²² UNCITRAL Expedited Arbitration Rules., čl. 8. st. 1.

²²³ UNCITRAL Expedited Arbitration Rules., čl. 4.

²²⁴ UNCITRAL Expedited Arbitration Rules., čl. 13.

²²⁵ UNCITRAL Expedited Arbitration Rules., čl. 16. st. 1-2.

2014.²²⁶ koja je i objavljena u ICCA Yearbook Commercial Arbitration 2016 – Volume XLI. Odnosi se na spor koji je nastao iz ugovora o najmu hotela tijekom Ljetnih olimpijskih igara 2008. godine u Pekingu. Provodila se između tužitelja „B Real Estate Development Co., Ltd“ i tuženika „pružatelj smještaja u vezi sa sportskim događajima“. Tužitelj, vlasnik hotela, sklopio je ugovor s tuženikom, kojem je ekskluzivno iznajmio hotel. Spor je nastao zbog neplaćenog dijela najamnine, što je dovelo do arbitražnog postupka pred Hong Kong International Arbitration Centre (HKIAC).²²⁷

Ugovor između stranaka predviđao je primjenu kineskog materijalnog prava te je uključivao klauzulu o arbitraži, koja je određivala Hong Kong kao mjesto arbitraže pod okriljem HKIAC-a. Ukupna ugovorna cijena iznosila je 967.809,53 eura, od čega je tuženik platio veći dio, ali je 185.436,20 eura ostalo neplaćeno radi čega je tužitelj pokrenuo arbitražni postupak u kolovozu 2010. godine. Tužitelj je imenovao svog arbitra, a budući da tuženik nije imenovao svog, HKIAC je to učinio umjesto njega. Zajedno su izabrali predsjednika arbitražnog suda. Arbitražni sud je u prosincu 2010. i ožujku 2011. obavijestio stranke o namjeri primjene UNCITRAL-ovih arbitražnih pravila iz 2010. godine po kojima bi se trebala arbitraža provoditi. Tuženik je na to izrazio nezadovoljstvo primjenom novih pravila, tvrdeći da bi se trebala primijeniti pravila koja su bila na snazi u vrijeme sklapanja ugovora 2007. godine, znači „starija“ verzija pravila iz 1976. Također zatražio je usmeno saslušanje i prigovorio na pristranost predsjednika suda koji je odbijen.²²⁸

Arbitražni sud je odlučio primijeniti UNCITRAL-ova pravila iz 2010. godine, umjesto onih koja su bila na snazi u trenutku sklapanja ugovora. Odluka suda temeljila se na općem principu da se proceduralna pravila koja su na snazi u trenutku početka spora primjenjuju na arbitražni postupak. Naima taj princip osigurava da postupak bude vođen prema najsvremenijim pravilima koja reflektiraju trenutne standarde u međunarodnoj arbitraži. Arbitražna pravila iz 2010. godine uključuju niz proceduralnih poboljšanja i dodataka koji unapređuju efikasnost i pravednost arbitražnog postupka u usporedbi s verzijom iz 1976.²²⁹ Sukladno tome tuženik je tvrdio da bi primjena pravila koja su bila na snazi 2007. godine bila

²²⁶ Germany No. 160, Owner v. Leasee, OLG, Frankfurt am Main, 16. January 2014. (ICCA Yearbook Commercial Arbitration 2016 – Volume XLI) dostupno na: <https://www.kluwerarbitration.com/document/print?ids=kli-ka-icca-yb-xli-162508-n&title=PDF>, 14. ožujka 2024.

²²⁷ *Ibid.*

²²⁸ *Ibid.*

²²⁹ Vidi: obrazloženje suda točka (7) „Stranke nisu zaključile sporazum kojim se predviđa da će u slučaju arbitraže uvijek biti primijenjena UNCITRAL-ova arbitražna pravila koja su bila na snazi u vrijeme sklapanja arbitražnog sporazuma. Arbitražna klauzula u glavnom ugovoru samo predviđa da će sporovi u vezi s ugovorom biti regulirani pravnim odredbama i uvjetima Narodne Republike Kine; ne određuje postupovno pravo koje se primjenjuje na arbitražu. Stoga se ne može pretpostaviti da je arbitražni tribunal bio obavezan primijeniti na postupak UNCITRAL-ova arbitražna pravila koja su bila na snazi u vrijeme sklapanja ugovora.“

povoljnija za njega, ali nije pružio konkretne dokaze kako bi ranija pravila dovela do drugačijeg ishoda. Sud je zbog toga zaključio da tuženik nije uspio dokazati kako bi promjena pravila bitno utjecala na pravednost postupka ili konačnu odluku te je proveo postupak po pravilima iz 2010. godine.²³⁰ Najnovija Arbitražna pravila u drugom stavku prvog članka rade vremensku distinkciju oko primjene pravila prema kojem stranke koje zaključe sporazum nakon 15. kolovoza 2010. godine smatrat će se da su arbitražni postupak uputile na pravila koja su na snazi na dan početka arbitraže.²³¹

Dana 25. veljače 2012. godine, arbitražni sud je donio odluku u korist tužitelja, naloživši tuženiku da plati preostali iznos od 185.436,20 eura uz kamatu od 6% godišnje počevši od 30. rujna 2008. godine. Sud je također naložio tuženiku da nadoknadi tužitelju sve tečajne gubitke zbog razlike u tečaju od 30. rujna 2008. do datuma plaćanja te da pokrije troškove postupka.²³²

Nadalje donošenjem pravorijeka tužitelj je 28. siječnja 2013. godine podnio zahtjev za njegovo priznavanje i izvršenje pred *Oberlandesgericht Frankfurt am Mein* (Visoki zemaljski sud u Frankfurtu na Majni, Njemačka). Sud je prihvatio zahtjev, utvrdivši da su dostavljene sve potrebne isprave i da nema razloga za odbijanje priznavanja pravorijeka prema čl. 5 stavku 1. točki (d) Njujorške konvencije.²³³ Sud je također odbacio prigovore tuženika na primjenu UNCITRAL-ovih pravila iz 2010. i nedostatak usmenog saslušanja, navodeći da ta pitanja nisu utjecala na pravednost postupka ili odluku suda.²³⁴

Ovaj predmet odabran je za analizu jer dobro ilustrira važnost preciznih ugovornih klauzula o arbitraži i pravilima postupka koja će se primjenjivati. Unatoč nesuglasicama oko primjene pravila postupka, arbitražni postupak je dovršen i pravorijek je priznat i proglašen izvršnim u Njemačkoj, čime se potvrđuje efikasnost međunarodne arbitraže kao mehanizma za rješavanje sporova. Primjenom Arbitražnih pravila iz 2010. godine pokazuje se značaj dobro

²³⁰ Vidi: obrazloženje suda točka (10) „*Osim činjenice da primjena procesnih pravila koja su bila na snazi u vrijeme početka spora odgovara općim načelima postupka, tuženik nije pokazao u kojoj bi mjeri UNCITRAL-ova pravila koja su bila na snazi u vrijeme sklapanja ugovora o najmu bila povoljnija za njega, odnosno u kojoj bi mjeri mogla dovesti do povoljnije odluke.*“

²³¹ UNCITRAL Arbitration Rules., čl. 1. st. 2.

²³² Germany No. 160, *Owner v. Leasee*, OLG, Frankfurt am Main, 16. January 2014. (ICCA Yearbook Commercial Arbitration 2016 – Volume XLI)

²³³ Vidi: čl. 5. stavku 1. točka (d) Newyorška konvencija: „*da osnivanje arbitražnog suda ili arbitražni postupak nije bio u skladu s ugovorom stranaka ili, ako ne postoji ugovor, da nije bio u skladu s pravom zemlje u kojoj je objavljena arbitraža*“

²³⁴ Vidi: obrazloženje suda točka (11) i (12) „*Nedostatak usmenog saslušanja također nije osnova za odbijanje priznavanja prema čl. V(2) Njujorške konvencije. Budući da tuženik u arbitraži (tuženik u ovom postupku) nije u nijednom trenutku iznio svoj slučaj po meritumu zahtjeva niti dostavio bilo kakve dokaze, ne izgleda da bi održavanje usmenog saslušanja moglo pomoći razjašnjavanju spornih točaka ili formiranju mišljenja arbitražnog tribunala. Usmeno saslušanje pred arbitražnim tribunalom nije svrha samo po sebi već je, također prema odredbama UNCITRAL-ovih arbitražnih pravila iz 2010., do određene mjere u diskreciji arbitražnog tribunala*“

osmišljenih pravila kojima se osigurava pravednost i efikasnost arbitražnih postupaka prije svega u području trgovine ali i u drugim područjima. Osim prethodno navedenog iz ovog slučaja valja primijetiti i istaknuti uspješnost Arbitražnih pravila koja su kako je prethodno u radu već spomenuto od originalno zamišljenih pravila za *ad hoc* arbitražu bez institucionalne pomoći, pronašla primjenu u institucionalnim sporovima u kojima strankama asistira institucija (u ovom slučaju HKIAC).

Druga presuda koja će se ukratko analizirati zapravo je presuda Suda Europske unije nastala u predmetu između Achmea BV i Slovačke Republike (Presuda *Slowakische Republik protiv Achmea BV* od 6. ožujka 2018. C-284/16 EU:C:2018:158)²³⁵. Razlog odabira ove presude jest prikaz spora za koji je odlučena primjena Arbitražnih pravila, a o kojemu je Sud europske Unije morao odlučivati zbog pitanja usklađenosti arbitražnih postupaka i prava Europske unije. Presuda ima veliki značaj za arbitražnu praksu UNCITRAL-a, obzirom na to da je riječ o arbitražnom sporu vođenom prema UNCITRAL-ovim pravilima koji je završio pred najvišim sudom Europske unije.

Temelj ovog spora leži u zakonodavnim promjenama u Slovačkoj koje su značajno utjecale na poslovanje nizozemskog osiguravajućeg društva Achmee BV (koje je nakon što je Slovačka otvorila tržište i drugim državama osnovalo u Slovačkoj društvo kćer u koje je uložilo kapital i posredstvom kojeg je na slovačkom tržištu nudilo usluge privatnog zdravstvenog osiguranja) potaknuvši je na pokretanje arbitražnog postupka na temelju bilateralnog investicijskog sporazuma (BIT) između Nizozemske i bivše Čehoslovačke (Slovačka Republika je 1. siječnja 1993., kao nasljednica Češke i Slovačke Federativne Republike, naslijedila prava i obveze vezane uz BIT).²³⁶

Kao mjesto arbitraže odabran je Frankfurt na Majni a na predmetni arbitražni postupak primjenjuje se njemačko pravo.²³⁷ U okviru tog arbitražnog postupka Slovačka Republika istaknula je prigovor nenadležnosti arbitražnog suda argumentirajući da zbog njezina pristupanja Europskoj uniji pokretanje postupka pred arbitražnim sudom, predviđeno člankom 8. stavkom 2. BIT-a²³⁸, nije u skladu s pravom Unije. Djelomičnom arbitražnom odlukom od 26. listopada 2010. arbitražni sud odbio je taj prigovor a arbitražnom odlukom od 7. prosinca

²³⁵ Presuda *Slowakische Republik protiv Achmea BV* od 6. ožujka 2018. C-284/16 EU:C:2018:158.

²³⁶ Presuda *Slowakische Republik protiv Achmea BV* od 6. ožujka 2018. C-284/16 EU:C:2018:158. t. 7-9.

²³⁷ Presuda *Slowakische Republik protiv Achmea BV* od 6. ožujka 2018. C-284/16 EU:C:2018:158. t. 10.

²³⁸ Članak 8. stavak 2. BIT: „Svaka ugovorna strana ovim ugovorom pristaje na to da se spor u smislu stavka 1. ovog članka uputi arbitražnom sudu ako se nije riješio sporazumno u roku od šest mjeseci nakon dana na koji je jedna od stranaka u sporu zatražila da ga se sporazumno riješi.“

2012. arbitražni sud naložio je Slovačkoj Republici da društvu Achmea isplati naknadu štete u iznosu glavnice od 22,1 milijun eura.²³⁹

Nakon toga Slovačka Republika podnijela je tužbu za poništenje tog pravorijeka pred *Oberlandesgericht Frankfurt am Mein* (Visoki zemaljski sud u Frankfurtu na Majni, Njemačka), a nakon što je taj sud odlučio odbiti tu tužbu, Slovačka Republika podnijela je žalbu protiv te odluke pred *Bundesgerichtshof* (Savezni vrhovni sud, Njemačka). Republika Slovačka izrazila je sumnju u usklađenost arbitražne klauzule iz članka 8. BIT-a s člancima 18., 267. i 344. UFEU-a.²⁴⁰ Upravo iz tog razloga *Bundesgerichtshof* odlučio je prekinuti postupak i postaviti Sudu Europske unije prethodna pitanja vezana uz odluku koja se odnosi na tumačenje članka 18., 267. i 344. UFEU-a.²⁴¹

Iako je arbitražni sud presudio u korist Achmee, Sud Europske unije u svojoj odluci ističe da odredbe poput članka 267. i 344. Ugovora o funkcioniranju Europske unije isključuju primjenu međunarodnih sporazuma kao što je članak 8. BIT-a, smatrajući da takvi arbitražni mehanizmi ugrožavaju autonomiju i učinkovitost prava EU-a.²⁴² Sud također naglašava da arbitražni sudovi nisu dio sudskog sustava država članica i ne mogu uputiti prethodna pitanja Sudu EU-a, jer bi se time moglo narušiti jedinstveno tumačenje prava Unije.²⁴³

Ova presuda jasno pokazuje važnost usklađenosti međunarodnih arbitražnih mehanizama s pravnim sustavom Europske unije te potrebu za očuvanjem autonomije i učinkovitosti tog pravnog poretka. Iako Arbitražna pravila pružaju okvir za vođenje međunarodnih arbitražnih postupaka, odluka Suda Europske unije naglašava da se takvi mehanizmi ne smiju koristiti na način koji bi ugrozio primjenu i poštivanje Europskog prava.

²³⁹ Presuda *Slowakische Republik protiv Achmea BV* od 6. ožujka 2018. C-284/16 EU:C:2018:158. t. 11-12.

²⁴⁰ Presuda *Slowakische Republik protiv Achmea BV* od 6. ožujka 2018. C-284/16 EU:C:2018:158. t. 13-15.

²⁴¹ Vidi: prethodna pitanja: „1. Protivi li se članku 344. UFEU-a primjena klauzule bilateralnog ugovora o ulaganju između država članica i Unije (takozvani bilateralni ugovor o ulaganju unutar Unije), kojom se predviđa da ulagatelj iz jedne države ugovornice u slučaju spora povodom ulaganja u drugoj državi ugovornici može pokrenuti postupak protiv potonje države pred arbitražnim sudom ako je navedeni ugovor sklopljen prije pristupanja jedne od država ugovornica Uniji, a arbitražni postupak trebalo bi pokrenuti tek nakon tog datuma?

U slučaju negativnog odgovora na prvo pitanje:

2. Protivi li se primjena takve odredbe članku 267. UFEU-a?

U slučaju negativnog odgovora na prvo i drugo pitanje:

3. Protivi li se primjena takve odredbe članku 18. prvom stavku UFEU-a u okolnostima opisanima u prvom pitanju?”

²⁴² Vidi: odluka Suda (veliko vijeće): „Članke 267. i 344. UFEU-a treba tumačiti na način da im se protivi odredba iz međunarodnog ugovora sklopljenog između država članica poput članka 8. ugovora o uzajamnom poticanju i zaštiti ulaganja između Kraljevine Nizozemske i Češke i Slovačke Federativne Republike...”

²⁴³ Presuda *Slowakische Republik protiv Achmea BV* od 6. ožujka 2018. C-284/16 EU:C:2018:158. t. 43-46.

10. ZAKLJUČAK

Istraživanjem i analizom materije UNCITRAL-ovih arbitražnih pravila kojima se rad bavi, dolazi se do sljedećih zaključaka. UNCITRAL-ova arbitražna pravila, kroz povijesni pregled i analizu njihove strukture, pokazala su se kao ključan faktor u harmonizaciji međunarodnog trgovačkog prava. Njihova univerzalna primjenjivost i prilagodljivost različitim pravnim sustavima omogućuju predvidljivost i pravnu sigurnost, što je posebno važno za stranke u međunarodnim trgovačkim sporovima. Uloga UNCITRAL-a u modernizaciji i harmonizaciji arbitražnog prava doprinosi stvaranju pouzdanog pravnog okvira koji olakšava međunarodnu trgovinu.

Djelomičnom izmjenom i dopunom pravila koja je provedena 2010. godine značajno su se unaprijedili proceduralni aspekti arbitražnih pravila, dok su revizijama 2013. i 2021. godine uvedena UNCITRAL-ova Pravila o transparentnosti u arbitraži između investitora i države temeljenoj na ugovoru te UNCITRAL-ova Ubrzana pravila. Ubrzana arbitražna pravila, usvojena 2021. godine, pokazuju kako UNCITRAL kontinuirano prilagođava svoja pravila potrebama suvremenih trgovačkih sporova. Ova pravila omogućuju brže rješavanje sporova, zadržavajući pritom visoke standarde pravednosti i efikasnosti, što je posebno važno u složenim i hitnim slučajevima.

Primjena Arbitražnih pravila u *ad hoc* arbitražama pokazala je njihovu učinkovitost i prilagodljivost, što je u konačnici rezultiralo i njihovom primjenom u mnogim institucionalnim arbitražama gdje se pravila koriste kao temelj za rješavanje sporova uz asistenciju arbitražnih institucija. Nadalje, u kontekstu prava Europske unije, UNCITRAL-ova pravila također imaju ulogu u usklađivanju različitih pravnih sustava unutar Europske Unije. Naime njihova primjena olakšava rješavanje prekograničnih sporova i doprinosi pravnoj sigurnosti na zajedničkom tržištu. Slučaj analiziran u radu, predmet Achmea protiv Slovačke Republike, ilustrira kako primjena UNCITRAL-ovih pravila može dovesti do pitanja usklađenosti s pravom Europske unije, ali i potvrđuje njihovu relevantnost i važnost kako u međunarodnoj arbitražnoj praksi tako i u praksi primjene prava Europske unije.

11. LITERATURA

KNJIGE I STRUČNI ČLANCI

1. Dietz, John P, Introduction: Development of the UNCITRAL Arbitration Rules, *American Journal of Comparative Law*, vol. 27, br. 2-3, 1979, str. 449-452.
2. Gimmer, Sarah, The Expanded Role of the Appointing Authority under the UNCITRAL Arbitration Rules 2010., *Journal of International Arbitration*. vol. 28, br. 5, 2011, str. 501-518.
3. Goldštajn, Aleksandar; Triva, Siniša, *Međunarodna trgovačka arbitraža*, Zagreb, 1987.
4. Lasić, Mile, *Arbitražno pravo*, Mostar, 2013.
5. Lionnet, Klaus, Die UNCITRAL-Schiedsgerichtsordnung aus der Sicht der Parteien, *BB-Beilage* vol. 27, br. 17, 1993, str. 1-5.
6. Lotz, Burkard, *Der Sachverständige im Schiedsverfahren*, Frankfurt am Main, 2011, str. 1-12. dostupno na: <http://beck-online.beck.de/Bcid/Y-300-Z-SCHIEDSVZ-B-2011-S-203-N-1> , 22.travnja 2024.
7. Montineri, Corinne, The UNCITRAL arbitration rules and their use in ad hoc arbitration., u Cordero-Mossac, Giuditta, (ur.), *Commercial Arbitration: Different Forms and their Features*, 2009, Cambridge University Press, 2013, str. 82-106.
8. Sajko, Krešimir, Mjerodavno materijalno pravo za arbitražne sporove s međunarodnim obilježjem, *Privreda i pravo*, vol. 33, br. 3-4, 1994, str. 234-243.
9. Sanders, Pieter, Commentary On Uncitral Arbitration Rules, *ICCA Yearbook Commercial Arbitration*, vol. 2, 1977, str. 1- 28.
10. Schwab, Karl Heinz.; Walter, Gerhard, *Schiedsgerichtsbarkeit: Kommentar*, Basel, 2005. str. 13. dostupno na: <http://beck-online.beck.de/Bcid/Y-400-W-SchwabWalterKoSchGerBK-Name-54-T-M56T4> , 14. ožujka 2024.
11. Shirlow, Esme', *Dawn of a new era? The UNCITRAL Rules and UN Convention on Transparency in Treaty-Based Investor-State Arbitration*, Oxford University Press, 2016
12. Srinivasan, Badrinath, UNCITRAL Arbitration Rules, 2010: Comment on Certain Revisions, *Indian Journal of Arbitration Law*. vol. 2, br. 2, 2013, str. 1-12.
13. Triva, Siniša.; Uzelac, Alan, *Hrvatsko arbitražno pravo. Komentar zakona o arbitraži i drugi izvori hrvatskog arbitražnog prava*, Zagreb, 2007.

14. Triva, Siniša; Dika, Mihajlo, *Građansko parnično procesno pravo, VII. izmijenjeno i dopunjeno izdanje*, Zagreb, 2004.

PRAVNI IZVORI I SUDSKA PRAKSA

1. Konvencija o priznanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka (Newyorška konvencija iz 1958.) dostupno na:
<https://www.hgk.hr/documents/newyorskakonvencijaiz1958395772707d266af-15c765b4311f89.pdf> , 27.travnja 2024.
2. UNCITRAL Arbitration Rules (with article 1, paragraph 4, as adopted in 2013 and article 1, paragraph 5, as adopted in 2021) dostupno na:
https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/21-07996_expedited-arbitration-e-ebook.pdf , 12.travnja 2024.
3. UNCITRAL Arbitration Rules (with new article 1, paragraph 4, as adopted in 2013.) dostupno na: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/uncitral-arbitration-rules-2013-e.pdf> 13. travnja 2024 , 12. travnja 2024.
4. Zakon o arbitraži (*Narode novine* 88/01).
5. Presuda *Slowakische Republik protiv Achmea BV* od 6. ožujka 2018. C-284/16 EU:C:2018:158.
6. Germany No. 160, Owner v. Leasee, OLG, Frankfurt am Main, 16. January 2014. (ICCA Yearbook Commercial Arbitration 2016 – Volume XLI) dostupno na:
<https://www.kluwerarbitration.com/document/print?ids=kli-ka-icca-yb-xli-162508-n&title=PDF> , 14. ožujka 2024.

OSTALI INTERNETSKI IZVORI

1. A Guide to UNCITRAL. Basic facts about the United Nations Commission on International Trade Law. dostupno na:
<https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/12-57491-guide-to-uncitral-e.pdf> , 12. travnja 2024
2. UNCITRAL-ova ubrzana arbitražna pravila, dostupno na: <https://www.international-arbitration-attorney.com/hr/uncitral-expedited-arbitration-rules/> , 13. travnja 2024.